

# Agul

Nr. 12

23. Märts 1923

---





# Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus («Päevaleht»)

Kõige suurem graafikatööstus Eestis

Kõige uuemate tehniliste võimalustega sissestatud

## trükikoda

Kõige suuremad ja täielikumad rotatsioon-  
masinad, kiirpressid ja ladumismasinad. Kõige  
- - mitmekesisem valik trükitahti j. n. e. - -

Kõige täielikum, moodsate abinõudega töötav

## tsinkograafia

valmistab võrdlemata hästi, kõige kiiremini ja  
korralikult kõiksugu graafilisi töid ja võib sellel alal  
oma täiesti uue sisseseade tõttu paremate välja-  
maa sellekohaste ettevõtete ja julgesti võistelda

## Litograafia

Töö kõige kiirem ja korralikum!!!  
!!! Hinnad kõige mõõdukamad !!!

KIRJANDUSE,  
KUNSTI JA  
KULTUURI  
AJAKIRI



TOIMETAJA  
ED. HUBEL  
VÄLJAANDJA  
TALL. EESTI  
KIRJ.-ÜHISUS

ILMUB IGA NÄDAL

I AASTAKÄIK

TOIMETUS JA TALITUS TALLINNAS, PIKK TÄNAV 2

TOIMETAJA KÕNETUNNID ÄRIPÄIVIL 1-2

## „KAITSETOLLI“ SÜSTEEM KULTUURI ALAL.

Meie kultuuri üldne tasapind on veel Euroopa omast madalam. Meie senine vaimline toodang on väike. Meie kunstilise, kirjanduslise ja teadusliku loomingu tulemused on väikesed ja vähesed.

Meil ei tarvitse aga sellepärast häbeneda: siis kui teistel, vabadel rahvastel juba teadus kõrgel järjel oli, kui nende kunstil hülgavad ajajärgud juba selja taga seisis, kui nende kirjandus klassikani oli jõudnud, siis sai meie rahvas alles võimaluse lugema ja kirjutama õppida.

Seda arvesse võttes ei ole meil põhjust oma vaimlise kultuuri seniste saavutuste vähesuse ja vaesuse pärast häbeneda.

Aga see vaesus sunnib meid võõrsilt laenama. Meil tuleb kõigil kultuuriladel laenata, nagu seda kõik noored kultuurrahvad teevad.

Meie peame laenama teaduse, kunsti ja kirjanduse alal; peame teaduslisi raamatuid tõlkima, Euroopa teadlasi populariseerima; peame võõraid kunstiteoseid reprodutseerima, kontserdi- ja teatrieeskavad võõraste numbritega täitma; peame igasugu operaamatuidki võõrast keelest tõlkima. See on paratamata, et oma kultuurpinda kiiremini tõsta.

Selleks peavad meil aga teiste rahvaste kultuurallikad avatud ja nende vaimlise loomingu tulemused kättesaadavad olema.

Meie vabariigi valitsus vaatab aga asja peale teisiti, ehk ta ei ole sarnaste asjade üle aega saanud mõelda.

Mineval suvel kirjutati Eesti vabariigi valitsuse ja Prantsuse valitsuse vahel kaubaleping alla, mis riigikogu poolt ka ratifitseeriti. Selle lepingu nimetus oli niisugune, et teda vaimlisel

alal töötajad lähemalt lugema ei hakanudki, arvates, et tal ainult materjaalse kauba vahetuse suhtes huvi võib olla. Hiljemini sai aga teatavaks, et kaubalepingus punkt on, mis meie ja Prantsusmaa kultuurilise suhte kohta väga suure tähtsusega, vähemalt meie kohta. Nimelt käib artikkel 15. teine pool järgmiselt:

„Teiselt poolt kohustavad end Kõrged Lepinguosalisel poolel täielikult kinni pidama Berni rahvusvahelisest lepingust 9. sept. 1886 kirjanduse ja kunsti toodete kaitse kohta, uuesti läbivaadatud Berliinis 13. nov. 1908 ja täiendatud Bernis 20. märtsil 1914 allakirjutatud lisaprotokolliga.“

Meil ei ole seda rahvusvahelist lepingut kõigi tema täiendustega käepärast, aga niipalju on teada, et selle läbi „Kõrged Lepinguosalisel“ kirjandustoodete tõlkimise, laval ettekandmise, kunstitoodete reprodutseerimise jne. vastastikku ilma autori või selle loata, kellele autor oma õigused edasi annud, ära keelab. Tahame edaspidi Prantsuse kirjandusest, näiteks, midagi tõlkida ja trükis avaldada, või laval ette kanda, siis peame autorilt, tema kirjastajalt või pärijalt selleks luba nõutama ja maksma, et tõlkida või lavastada lubataks. Prantsuse frank on Eesti omast paarkümmend korda kallim, sellepärast tuleks meil niisugustel kordadel õige rohkesti maksta. Et meie raamat aga muidugi liig kallis ja rahvale kättesaamatu, siis muutuks ta veel kättesaamatumaks, teiste sõnadega: Prantsuse uuem kirjandus jääks meile tundmatuks. Ei raamatuna ega laval jõuaks meie teda tutvustada ega esitada. Samuti oleks lugu Prantsuse uuema muusika ja kujutav-

kunsti teostega. Ainult see, mis juba poolsada aastat vana, oleks „kaitsetollist“ vaba. Igaüks teab aga, kui kiiresti viimastel aastakümnetel arenemine läinud, kui palju vanast kultuurvarast huvi kaotanud, kui tähtis just rahvaste uuem looming, selle jälgimine ja sellega vastastikku tutvunemine on. See saab aga nimetatud lepingu tegemise tagajärjel Prantsuse kultuuri suhtes võimatuks.

Meil kirjutati pärast nimetatud kaubalepingu tegemist mitmel puhul Prantsuse-Eesti lähene misest, sõprussidemete sõlmimisest nende vahel jne. Toodi isegi kõned, mis pidulistel silmapilkudel selles mõttes peetud ja meie kõnelejad ei olla unustanud selle juures Prantsuse kultuuri edaspidist tähtsust Eesti kultuuri kohta nime tamast.

Agas siis, kui kaubalepingut sõlmiti ja paragrahvikaupa arutati, ega ka pidu kõnede pidamisel ei tulnud meie esitajatel vist meelegi kirjanduse ja kunsti toodete kaitse kohta käiva Berni lepingu tähenduse üle lähemalt järele mõelda või selle kohta meie haridustegelaste, kirjanduse- ja kunstiühingute arvamist kuulata.

Meie kultuur on seni ülelligiselt ja ühekiilg selt Saksa mõju all olnud ja selle ühekiilgsuse all kannatanud. Kui prantslastele seda meie poolt ette oleks toodud, ei oleks nad vist Berni rahvusvahelist kirjanduse- ja kunstikaitse lepingut meile peale katsunud sundida. Ei peaks kuidagi nende huvides olema, et meie ka edaspidi Saksa kultuuri mõju alla jääksime. Kui aga see mineval aastal tehtud leping maksma

jääb, ja jääb ta vist kauemaks ajaks, siis peame küll oma rahva Prantsuse kultuuriga tutvustamisest loobuma. Et meil ka Inglise keel veel vähe tuntud on, siis jääme lähemal aja järgul paratamata Saksa kultuuri orientatsiooni. Võib olla, et see ka valitsuse arvamine ja soov oli. Meie ei saa seda igatahes soovitavaks pidada.

Mitte ei ainult Prantsuse kultuuri suhtes ei oleks meie valitsus pidanud „kaitsetolli“ süsteemi seisukohale asumata, meie arvates ei peaks esialgul ühegi kõrgema kultuurrahvaga sarnast lepingut seotama, et meie sealt soodsatel tingimistel kultuurvarasid laenata ei saaks. Ja tahetakse ühe rahvaga lähemasse sõbralikkusse vahekorda astuda ja temaga lähene mist otsida, siis ei peaks sellest ministrid, diplomaadid ja lepingute sõlmijad pidusööki sid ja kulunud „soojade“ sõnadega pidukõnesid nii tähtsaks pidama, et need kultuurilisele lähenda misele viivad.

Üldiselt on kultuurilise „kaitsetolli“ süsteem noortele kultuurrahvastele ja väikerahvastele kahjulik, ja meie valitsus peaks edaspidiste lepingute sõlmimisel sellest süsteemist loobuma. Ja ainult need suurrahvad võivad meile kultuurilise „kaitsetolli“ peale sundida, kes meile kaugeks ja võõraks tahavad jääda.

Kaubalepingu tegijateks ei peaks aga edaspidi ainult neid komandeeritama, kes korgipuu, shelee, likööri, konjaki, lõhnaõlide ja siidisukkade tollidest ja kaitsetollidest teavad rääkida.

## KEISER ALEKSANDER II KURBLOOLINE ROMAAN.

MAURICE PALÉOLOGUE. Tõlkind J. A.

(Järg.)

See päästja ei viivitanud tulemast. Paljudes ringkondades nimetati teda juba.

25. veebruaril oli talvepalees erakorraline nõupidamine keisri juhatusel. Selleks pidulik-pühalikuks nõupidamiseks oli Aleksander II enda juure kutsunud tsesarevitshi (troonipärija), riiginõukogu esimehe suurvürst Konstantini, kantsleri vürst Gortshakovi, ministrid, salakantselei ülema ja oma kindral-kubernerid kohtadeit. Keiser avas koosoleku seistes kõsis, nagu õudne, hääl tume ja kähisev, liigutused kindluset ja käed värisevad nagu palavikuhaigel. Juhatamise puudusel muutus koosolek tühjaks sõnade tegemiseks, vastukäivate arvamiste avaldamiseks, kasutuks mineviku arvustamiseks. Üksainus mees vaikis koosolekul. See oli krahv Loris-Melikov, Harkovi

kindralkuberner. Kui viimaks tsaar tema arvamist päris, avaldas Loris-Melikov selgelt poliitilise programmi, kus valitsemise doktriinid õnnelikult vabameelsete põhimõtetega kooskõlasse olid seatud. Ta lõpetas oma ettekande praktilise ettepanekuga, millele ta kogu oma süsteemi alistas:

— Kõige pealt aga on tarvis riigis juhtimise ühtlust kindlustada, ütles ta. Seks tuleb kõik võim koondada ühe mehe kätte, üheainsa mehe kätte, kellele oleks Teie Majesteedi täielik usaldus.

Tsaari silmad lõid särama, nagu oleks ta pahast unenäost ärrganud. End sirgeks ajades hüüdis ta:

— Sina oled see mees!  
Ja ta lõpetas koosoleku.

27. veebruari ukaasiga asutati „ülemkomisjon sotsiaalse korra kaitseks“ ja selle komisjoni juhatus usaldati kindral-adjutandi krahv Loris-Melikovi kätte. Komisjonile määratud ülesanne oli ebamäärane ja piltlik. Tema juhatajale antud volitused olid aga laiad ja selged: kõigi administratiivsete võimude ülemjuhtimine, kõigi avalikkude jõudude vastutusele võtmine, isiklik koostöötamine keisriga kõigis riigi asjades. Ükski tsaar ei ole kunagi varem ühelegi oma „truule alamale“ niisugust võimu annud.

Missugused olid siis krahv Loris-Melikovi teened, et ta nii järsku diktaatoriks nimetati?

Olles esivanemate poolest armeenlane, viiskümmend viis aastat vana, oli ta Kaukaasia sõjavägedes kõik aukraadid omandanud:

1877 a. sõjas juhatas ta üht sõjaväge Aasias. 18. novembril valdas ta Karsi kindluse, võites seega Vene vägedele natuke lugupidamist, kes tol ajal Balkani poolsaarel igalpool taganesid. Pärast sõda saadeti ta Volga ääre ühe taudi vastu võitlema. Selle ülesandega sai ta ka hästi korda ja avaliku arvamise tähelepanu pöördus temale. Pärast Solovjevi attentaahti oli tema üks neist kuuest kindralkubernerist, keda keiser volitas „kõvemat piiramiskorda“ teostama. Temale anti Harkovi ringkond, mis oli anarhistide pesa. Harkovi kuberner vürst Kropotkin oli just enne seda tapetud. Ka selle uue ülesandega sai Loris-Melikov õnnelikult toime. Mõned targad algatused majanduslikul alal olid temale mõisnikkude ja kaupmeeste poolehoidu võitnud. Ta oli endale oma kõnedega või diskreetide märkustega isegi ajakirjanikkude, professorite ja üliõpilaste poolehoidu osanud võita, kuid see asjaolu ei takistanud teda äärmiselt kõva kätt anarhistide vastu tarvitamast.

Vaevalt oli Loris-Melikov diktaatoriks saanud, kui tema elu kallale kiputi. Kui ta ühel õhtupoolikul koju läks, mis Morskajal asus, laskis üks möödamineja revolvrast tema peale kolm pauku. Kuulid jäid aga tema kasuka nahkadesse kinni. Loris kargas mõrtsuka peale, paiskas ta maha ja andis sandarmide kätte, kes juure jooksid.

Kolmandal päeval pärast väga pealiskaudset kohtumõistmist, poodi mõrtsukas, nimega Molodetski, päise päeva ajal Semjonovski platsil määratu rahvahulga ees üles. Poole aastasaja jooksul oli see esimene juhtumine, et surmaotsuse täitmine sündis ühel Peterburi avalikul platsil. Kõik poomised ja mahalaskmised teostati harilikult mõnes Petropavlovski kindluse bastioonis koidu ajal ja

tunnistajateta. Kümned tuhanded olid nüüd tulnud hukkamist vaatama.

Mustal vankril pingi peal, käed seljataha ristpuu külge seotud, rinnal pealkiri «Государственный преступникъ» (riigi kuritegija), vahtis surmamõistetud väljakutsuvalt ja irvitades kõiki neid, kes tema surma olid tulnud pealt nägema. Vahel ütles ta neile koguni ähvardusi. Võlla ees, kui tema surmaotsust ette loeti, pilkas ja irvitas ta veel rohkem, üles näidates kõige suuremat surmapõlgust. Preestri, kes temale risti suu juure pani, lükkas ta naerdes tagasi. Viimaks viskas timukas talle suure valge lina pea üle, pani ruttu silmuse kaela ja tõmbas mehe rippuma.

Ei või diktatuuri suurema valjuse ja karmusega alata, kui seda Loris-Melikov tegi. Vanameelsed rõõmustasid, et jälle kord vanade traditsioonide järele kõva kätt hakati tarvitama. Vabameelsetele meeldis see ka, sest nad teadsid väga hästi, et uuendusi võidakse teostada ainult siis, kui anarhistide vastu halasamatata võitlust peetakse.

See ühemeelne usaldus ja poolehoid ühes nende suurte volitustega, mis temale oli antud, avas Loris-Melikovile piiramata tegevusvälja. Kuid praktiliselt, mida võis ta teha?

\*

Aleksander II troonile astumisest saadik oli Vene seltskonnas olemas vabameelne erakond, või vähemalt arvurikas rühm valgustatud ja iseseisvaid mehi, kes olid vaimustatud Lääne aadetest ja püüdsid isevalitsust avaliku õiguse uuemate põhimõtete poole arendada. Need mehed, nagu Miljutin, Tsherkassov ja Samarin, olid leidnud oma juhi otse trooni juures, tsaari venna suurvürst Konstantini isikus.

Olles tarmuka ja ettevõtliku iseloomuga, elava mõistusega, tubli ja mitmekülgse haridusega, andus Konstantin Nikolajevitsh kirglikult administratiivsetele ja sotsiaalsetele reformidele, mis Aleksandri valitsemise esimesi aastaid täitsid. Tema ideaaliks oli kindlustada oma isamaale valitsemist oma jõust, ilma et sunnitud oldaks tarvitama nende sakslaste abi, kes täitsid kõik kõrgemad kohad koja juures, sõjaväes ja bürokraatias, pannes tee kinni venelaste tõusmisele venelaste endi maal.

Veidra paradoksina oli selles rahvuslikus vabastamistöös suurvürsti täksamaks abiliseks üks südame ja vaimuannete poolest väljapaistev Saksa naine, suurvürstinna Helena Pavlovna, sündinud Vürttembergi printsess, kes 1824 aastal Nikolai I vennale, suurvürst Mihailile mehele oli läinud. Selle naise ümber, tema salongi kogusid harilikult vabameelse rühma

juhüid: tema õhutas neid oma vaimustusega, tema juhatas neid oma nõuga, tema toetas neid oma autoriteediga koja tagurlise kildkonna vastu. Aleksander II pidas temast suurt lugu ja kuulas teda heameelega.

Ent aeg oli möõdunud: pettumused olid tulnud. Reformid ei olnud mingit parandust toonud administratiivse masina funktsioneerimises. Raskused tekkisid alata; kuritarvitused kestisid edasi, kui nad teiste nimede all koguni raskemaks ei muutunud. Vabastaja tsaar, kes kunagi oma püüete kordamineku rõõmu tunda ei saanud, oli väsinud alalisest ja kasuta võitlusest. Kahtlus hakkas tema tundelikku vaimu painama. Varsti kaotas ta kõik usu oma rahvasse.

Samal ajal oli tagurline erakond kõvenenud. Õigeuskliku absolutismi kaitsjate juhiks oli troonipärija. Anitshkovi palee sai nende peakorteriks. Seal seletati avalikult, et uuenduste poliitika tähendab isevalitsuse eitamist. See poliitika viivat Venemaa hukatusele. Ühtlasi olla see poliitika jumalavaenulik, sest tsaar hävitavat ise oma kätega selle ülema võimu, mis temale Jumalast tulevat.

Aadete liikumine, mis koondus Anitshkovi paleesse, ei jätnud Aleksander II peale mõju avaldamata. Kuigi ta oma esialgseid vaateid ja vabameelseid põhimõtteid ära ei salganud, tunnistas ta siiski kurvastusega, et tema suurte kavatsuste teostamine tuleb edasi lükata, vahelst määramata ajaks. Selle edasilükkamise järeldusel pääsesid aegamööda tagurlised mõjud tema sisepoliitikas võimule. Nõuandjad, keda ta nüüd kõige rohkem kuulas, ei varjanudki oma poolehoidu vanadele põhimõtetele. Need nõuandjad olid krahv Shuvalov, kindral Timashev, krahv Pahlen.

Kas mõtles Loris-Melikov jätkata oma poolelijäänud tööd?

Olles terava mõistusega, osav ja mõõdukas, pooleldi abstraktse idealismi, pooleldi praktilise macchiavellismi pooldaja, nägi ta ainult üht arstirohtu Venemaa kannatustele: anda Vene rahvale viivitamata kõik vabadused, mis kokku sünnivad isevalitsuse alalhoidmisega, et siis aegapidi isevalitsust muuta konstitutsiooniliseks monarkiaiks.

Õieti nõudsid sedasama ka vabameelse erakonna juhüid, kui nad, et tõlgitseda oma püüdeid; kõnelesid „vanade määruste kooskõlastamisest uute tarvetega“, „eelkäivate reformide seaduslikust arendamisest“ ja viimaks „ehituse kroonimisest.“ Ent nende ehamääraste lausetega mõtlesid nad midagi palju rohkemat: rahvaesituse viivitamata sisseseadmist.

Diktaator sai varsti aru oma ülesande hiiglaraskusest. Temal olid kõik tarviliatud volitused nihilismi mahasurumiseks, korra jalaleseadmiseks, mõnede liig karjuvate puuduste kõrvaldamiseks riigis: kuid ta ei tohtinud puutuda isevalitseja prerogatiividesse ega võinud Venemaal avaliku arvamise valitsust maksmata panna. Tsaarismi põhjalik uuendamine võis ainult tsaarist endast välja minna. Kuigi Aleksander II õige kaugele oli otsustanud minna vabameelsete uuenduste teel, kõheles ta siiski konstitutsioonilist korda maksmata panemast.

Loris-Melikov nägi varsti, et tal kaua aega kulub, enne kui korda läheb oma isanda vastuseismist murda. Et vabameelset avalikku arvamist rahustada, püüdis ta uuendusnõudjate aega veeta üksikasjaliste määrustega ja pettelikkude uuendustega, mis temale soovitud arvustusi töid vanameelse ajakirjanduse poolt. Kolmekuulise katsete tegemise järele oli „päästja“ oma tarkusega lõpule jõudnud. Seal tuli aga sündmus, mis temale uusi ootamatuid perspektiive avas.

\*

3. juunil 1880, kell 8 hommikul, kustus keiserinna Maria Aleksandrovna vaiksel. Juba kuu aega ei hinganud vaene olevus enam. Kerge kõhatust viis tal hinge välja. See sündis nii tähelepanematult ja ruttu, et isegi aega ei olnud tema lapsi juure kutsuda. Keiser ise viibis sel ajal Tsarskoje Seloos.

Neli päeva hiljem viidi tsarinna põrm Talvepaleest Petropavlovski kindluse katedraali kõige arkailise toredusega, mis keiserlikkudele matustele omane. Vana kombe järele kandsid Aleksander II ja tema pojad kirstu surmavankrilt katafalgile.

Hümnnide saatel algas Peeterburi metropoliit suurepäraselt liturgiat, matusteenistuse sünget ja jumalikku müsteeriumi.

Milliseid mõtteid mõlgustas siis keiser? Misugune koht neis mõtetes kadunud keiserinna mälestusel, kelle vahast nagu tsaar viimast korda enda ees lahtises kirstus nägi? . . . Ja kui surnu mälestus mitte kõike tema südant ei täitnud, millised ideed, millised kujud võisid siis tema leina rikkuda?

Sündmuste käik õigustas varsti nende indiskreetide küsimuste esitamist.

Audaami tiitlist hoolimata jäi vürstinna Dolgorukaja matustest emale. Ta viibis sel ajal üksi Tsarskoje Seloos.

Ammugi enam ei olnud Aleksander II temale kõnelema oma kavatsustest, temaga abiellu astuda. Ent vürstinna Dolgorukaja tundis keisrit: ta usaldas teda. Ta teadis, et varem

või hiljem, pärast kohustuslikku leinaaega, võtab keiser ta naiseks.

Kui keiser järgmisel päeval pärast matuseid vürstinna Dolgorukaja juure tuli, ei puudutanud ta poole sõnagagi seda õrna küsimust. Järgnevatel päevadel kõneles keiser küll mitmel korral neist muudatustest, mida tsarina surm sundis koja kodukorras ja keiserliku perekonna viisides ette võtma. Kuid mitte sõnagi sellest, mis neisse endisse nii intiimselt puutus.

Ent äkki, 7. juulil, just üks kuu pärast seda, kui ta oma naise kirstu õlgadel oli kannud, võttis keiser Katariina oma kaissu ja ütles temale lihtsa tõsidusega:

— Varsti lõpeb Peetruse paast, nimelt pühapäeval 18. Olen otsustanud sind sel päeval Jumala ees oma naiseks teha.

Olles isevalitseja oma kontide üdini, valmistas Aleksander Nikolajevitsh ise oma otsuse. Isegi oma kõige ligemate ja ustavamate teenijate vastu jäi ta täiesti kinniseks. Mitte, et ta oleks kõhelnud neilt tarbekorral nõu küsimast, kuid nende nõu ära kuulates ei lasknud ta kunagi välja paista, missuguse otsuse ta teeb. Tema otsused said teatavaks alati käskude kujul. Nii talitas ta ka käesoleval juhtumisel. Tema kõige ustavamad sõbrad, krahv Adlerberg (kojaminister) ja kindral Rõlejev (keisri isikliku kaitse ülem), said tsaari kavatsusest alles 15. juulil teada. Talvepalee ülempreestritele Nikolskile teatati sellest viimasel silmapilgul. Kedagi muud ei pühendatud saladusse.

Kui keiser Adlerbergile oma otsusest teatas, jahmatas viimane.

— Noh, mis sul siis viga on? küsis keiser. Kojaminister kogeles:

— See on nii raske ja tõsine asi, mida Teie Majesteet mulle teatab. Kas Majesteet ei võiks seda asja natuke edasi lükata?

— Iuba neliteistkümmend aastat ootan seda päeva; neliteistkümmend aastat on sellest, kui oma sõna andsin! Mina ei viivita üht päevagi rohkem.

Kõike oma julgust kokku võttes, jätkas Adlerberg:

— Kas Majesteet on sellest oma otsusest Tema keiserlikule kõrgusele tsesareevitshile troonipärijale teatanud?

— Ei... Pealegi ei ole ta praegu siin. Kõnelen temale, kui ta kahe nädala pärast tagasi tuleb... Siis on veel küllalt vara.

— Kuid, Majesteet, ta tunneks end julmilt haavatud... Palun armu, oodake, kuni ta tagasi tuleb!

Tsaar lõpetas järsu ja kalgi häälega jutujamamise:

— Tuletan sulle meele et olen peremees

oma majas ja ainuke otsustaja selle üle, mida tegema pean.

Seepeale andis ta käsud laulatuse kohta.

Laulatus oli 18. juulil kell kolm peale lõunat Tsarskoje Seloo Suures Palees.

Keiser, kes kandis kaardiväe husaaride siinist vormi, läks vürstinna Dolgorukajat tooma alumise korra väiksest toast, kus nad üksteist harilikult kohtasid. Oma sõbranna m-lle S. abiga oli Katariina Mihailovna endale pidukleidi selga pannud. Pea oli tal paljas. Kui tsaar teda otsaette oli suudelnud, ütles ta ainult:

— Lähme!

Ta andis vürstinnale oma käsivarre, kutsudes m-lle S.-si endi järele tulema.

Abinõud olid tarvitusele võetud, et ükski ohvitser, ükski ametnik, ükski palee teenija aimata ei võinud, mis oli tulemas. Isegi kindral Reh binder, keiserliku residentsi kommandant, kes igale poole sisse võis pääseda, et teadnud midagi sündmusest.

Pikkade kuluaaride kaudu läks pruutpaar ühte väiksesse, mööblita salongi, mille kaks akent avanes palee hoovi. Ülempreester, protodiakon ja üks salmilaulja olid juba seal. Toa keskele oli tehtud ajutine altar. See oli lihtne laud, mille peal olid ainult laulatustalituse kõige tarvilikumad asjad: rist, evangeelium, kaks küünalt, laulatuse päripääd ja sõrmused.

Krahv Adlerberg, kindraladjutant Baranov ja kindral Rõlejev ootasid ukse lähel.

Laulatuse talitus algas kohe. Baranov ja Rõlejev, kes peupoisteks olid, hoidsid pärgi põlvitaja pruutpaari peade kohal. Nende taga palvetasid m-lle S. ja Adlerberg.

Ülempreester ütles viimaks kolm korda peigmehe keiserlikku aunime. Ta tegi seda sakramentaalse formeli, nimetades igakord tsaari enda otsekohele käsul, kes temale eriti oli ütelnud: „Mitte ainult Aleksander Nikolajevitsh ei astu Katariina Mihailovnaga abiellu, vaid ka keiser.“ Nii kordas siis laulataja kolm korda:

— Обручается рабъ Божій Благовѣрный Государь Императоръ Александръ Николаевичъ съ рабой Божіей Екатериной Михайловною. (Laulatatakse Issanda sulane õigeusklik keiser Aleksander Nikolajevitsh Issanda ümmardaja Katariina Mihailovnaga).

Kui liturgia oli lõpetatud, hoidus preester noorpaarile ütlema:

Облобызайтесь! Suudelge üksteist!

Seepärast nad ei suudelnudki, ei vahetanud üht sõnagi, vaid läksid kohe minema.

(Järgneb).

## ENNE ARMULAUALE MINEKUT.

EVA JÕESAAR.

Vihtlemisruumis käis kibe töö. Naised istusid laval, kapad peas, ja peksid kasetuustakutega üksteise selgi. Noored tütarlapsed lallutasid all pinkidel sülelapsi.

Õhk oli nii põletav-kuum, et küünealused hakkasid kipitlema ja hing ähvardas mattuda.

— Hääh, ei siin ole sooja midagi, — ümises eit, kes uksest sisse astus. — Siin ei saa ju õieti higistumagi!

Ta viskas suure kapa täie vett kerisele, mis halli aurupilve lakke virutas. Aga veel sellest ei villanud. Et hästi higistuda, oli tarvis kolm niisugust kapa täit.

Laval algas kihin-kahin.

— Ogaraks läinud peast! — hüüdis keegi alla. — Tule enne üles ja katsu, siis viska leili!

Üksteise järele hakkasid naised lavalt alla tulema, näod krimpsus tulipunased, kehad kaselehtedest kirjud.

— Võtku pagan seda vanaeite, rikkus ära hea vihtlemise! — sõitles nii mõnigi ja kiskus nutva lapse pingilt sülle.

— Pole viga! Pole viga! — ägas leiliviskaja. — Küll ma teile näitan, kuidas viheldakse. Mis saun see niisuguse leigusega on?

Ja eit hakkas omil tõmpjalul, mille päkad eemale mustendasid, üles ronima. Kappa astmelt astmele tõstes, komberdas ta küürus järel, nii et väljaveninud rinna- ja kõhunahk alla poole lotendasid.

— Äh-äh! — lõõtsus ta kõrgimale astmele jõudes. — Päris paras leil!

Ilma pikemalt ringi vaatamata hakkas ta vihtlema, nõnda et vett igalepoole laiali paiskas ja kaselehti õhku lendas. Lapsed lakkasid all nutmast ning kuulatasid viharipsutamist vastu paljast ihu. Naised istusid loitult, muist pinkidel, muist põrandal mossis huultega.

Kui eit ennast esikord hästi ette oli vihelnud ja mustuskorbaga kaetud reisi seebise kasetuustakuga nühkinud, tõmbas ta veidi hinge. Oma asendit muutes, nägi ta äkki tuttavat nägu. See oli ainuke, kes jäänud lavale endistest vihtlejatest.

— Tere, tere ka Grunbergi emand!

— Tere, Kleini maadam!.. Näe, teie ka tänä saunas!..

— Jah... Tahtsin homme lauakirikusse minna... Sauna pole juba kahel kuul saanud. Piletid on väga kallid.

— Kallid muidugi!.. Anna aga igakord kakskümmend marka. Ei tea, kust seda võtta!

— Halvad ajad!.. Kus teie siis ka olete olnud. Pole teid ammu enam näinud. Enne käisite ikka lugemistel...

— Ei saa ju igakord aega! — ohkas Grunbergi emand. — Kodus ka omad talitused.

— Noh, ega's kodu pärast Jumalat või unustada, — kukkus Kleini maadam noomima. — Kas mul tööd vähe? Näe majaloks ka kaelas. Vanamees pani kõrvad pea alla, poeg Venemaal. Jända aga pealegi üles ja riidle üürnikkudega. Eila alles lubasin ühed kohtu kätte anda. Muretsevad toa lapsi täis, nõnda et aega ei jää korterit korras hoida. Saaks teistest lahti, teeniks ilusa raha!

Vahepeal sigis vihtlejaid juure. Suur kuumus oli pisut alanenud.

— Oo sa heldene aeg! — jätkas Kleini maadam ohates, — oleks teie tunaeila lugemisel olnud. Küll mõistis rääki see vend! Südamesse naelutas ta kõik sõnad ja pisaraid tõi silma.

— Või nii!.. Mis ta siis rääkis?

— Oh, ta rääkis palju praegusest patusest ilmast. Ta noomis inimesi pöördma Jumala poole, maha jätta raha — ja auahnuse, olla alandlik ja hea. Ta rääkis karistusest, mida saavad need, kes teevad pattu. Päris hirmu ajas peale! Ja mis ta kõik neile töötas, kes on Jumala lapsed! Süda läks kohe rõõmsaks. Koju minnes olin nagu poole noorem. Jätkus jälle jõudu jareleda üürnikkudega, lootes igavese rahu ja õnnistuse peale.

— Jah, eks see maailm ole hukas, — oikask Grunbergi emand ja tõmbas paar ripsu vihaga vastu kondiseid jalgu. — Mis nad kõik ära ei tee? Ei taha lastele enam koolis usuõpetust anda. Salgavad Jumalat ja lähevad paari laulatamata. Ega's neil ega nende lastel küll õnne maa peal ole.

— Noh, muidugi mitte. Eks meil ole ka üks üürnik. Naine — või mis naine ta tühi on, plika olnud juba ammu „raiusus“. Käinud siis poisiga raekojas... paar inimest kaasas... ei Jumala sõna ega midagi... ja näe, nüüd naine ja mees. Heake küll! Ega läinudki rohkem kui mõni kuu... laps käes. Ega see küll Jumala tahtmisel sündinud. Nüüd karjub teine mis hirmus päevad ja ööd. Eks temas ole see kuri vaim. Näe, nüüd ei anna rahu... Mul kohe päris hirm



teiste eest. Ei saa teisi korterist välja ka. Nüüd ju üürilistel suurem õigus kui peremehel.

— Kas te ei läheks vähe seina poole, — palus kähiseval häälel keegi vanaeit, kes vahepeal lavale tulnud.

— Mis? Mina seina poole? — ehmus Kleini maadam. Eks teie lähe ise sinna. Kas ma saunapileti eest pole kaksikümmend marka maksnud, et nüüd kohalt ära aetakse? Ega's ma seina ääres külmetada või. Sein ju väga niiske.

Õnneks oli vastane alandlik ja istus almale astmele, muidu oleks Kleini maadam uue sõnasaju lendu lasknud, sest neid oli tal alati küll tagavaraks.

— Sina Jumal küll, — ähkis ta pisku aja pärast Grunbergi emandale. — Küll on need inimesed kadedad! Näe, ei lase pestagi!

Grunbergi emandal näis lugu veidi imelik. Ta ei lausunud sõnagi, koperdas lavalt alla ning kadus pesemisruumi.

Nüüd hakkas Kleini maadam uuesti vihtlema. Meeletult peksis ta rinda, kõhtu, jalgu ning käsi. Nägu oli tal sealjuures sadandetes kortitudes. Hallid hiuksed igasse ilmakaarde laiali.

— Kas te poleks nii lahke, — pöördus ta naabrinaise poole. — Võtaksite mu selja kord läbi. Küll katsun jälle tasuda, kui Jumal kokku juhatab.

— Miks mitte? Hea meelega! Ehk vihtlete teie siis minugi selja üle.

Algas lehtede sahin. Hambaid paljastades ja ülemist huult nina alla kortsutades, püüdis vihtleja oma osavust näidata.

— Aitüma, aitüma! — tänas Kleini maadam. — Aitab nüüd sellestki. Muul süda juba paha, ei või enam üles jääda.

Ja komberdades tuli maadam alla, ilma et heategija poole tagasi oleks vaadanud. Leiliruumi kuumus ajas tedagi ettetuppa, kus inimliha kuhjad edas-tagasi säilisisid. Õnneks oli keegi vett läinud tooma ja pingi vabastanud, nii ei tarvitsenud Kleini maadam kaua kohta otsida. Mugavalt asendus ta pingile, jalad kuuma vette pistes ja käed põlvedele toetades.

Nõnda oleks võinud väsinud vihtleja välja puhata, kui mitte väike vahejuhtumine tema südametööstust mõneks ajaks poleks rikkunud.

Jõudes vaevalt silmi suleda ja mõttes oma Issanda poole pöörduda, kärkis otse tema ees vali hääl.

— Kes teid minu platsile lubas?

— M-m-mis? — kogeles eit, pühalikust tundest äratatult — kes mind lubas? No ei tea, kellel mind lubada on! Olen samuti nagu tei-

sedki kaksikümmend marka saunapileti eest maksnud, nüüd... kes lubas?

— Mina istusin siin. Läksin omale ainult vett tooma.

Kleini maadam ei teinud kuulmagi, vaid hakkas seepi nuustikule määrima.

— Häbemata inimene niisugune! — sajatas naine. Juhuslikult vabanes aga läheduses teine iste ja tema sõostas sinna.

— Või mina häbemata?.. Või mina häbemata? — kukkus Kleini maadam kaagutama, nii et kõik pesijad ammulsuga vahtima jäid. — Või mina häbemata?.. M-m-mina olen majaperenaine, kas teie seda teate ka?.. Nüüd aetakse pingilt ära, ega lasta pestagi...

Kleini maadamil peksis süda veel tükk aega, enne kui ta ennast rahustada suutis. Majaloks oli ta viimse tervise söönud. Ta ei kannatanud enam ärritusi.

Kui ta pikapeale toibunud oli ja heldeid inimesi kappu veega palunud täita, hakkas ta oma ihu pühale talitusele ette valmistama. Ah, ta polnud nii kaua saunas käinud! Küll tundus nüüd hea, kui iga nuustiku liigutus kuhja mustuse rullikesi maha tõmmas. Liikmed muutusid painduvamaks. Ise sugune rahu ja leplikkus hoovasis rinda, mis isegi kurvameelseks ähvardas minna. Iseenesest kerkisid pildid minevikust ta silme ette, ilma et ta neid näha oleks tahtnud. See oli tema kauge minevik, ammu unustatud ja põlatud.

Iah! Ei olnud kuldsed Kleini maadami möödunud ajad. Juba väiksenä kaotas ta isa-ema ning sattus lelle maija, kes oli mõisas seepaks. Tööd rühkis ta seal teha päikese tõusust kuni loodeni. Tasuks selle eest anti talle pool kõhutäit süüa ja paar hilpu kehakatteks. Kuid sellest hädast ei villanud. Uus õnnetus tuli sepa õpipoisina, kes omale sõna andis peremehe kasulapse „läbi viia.“ Küll põgenes tütarlaps, kuid poiss ei annud talle asu, enne kui teda omaks sai. Seni oli tüdruk muidugi hea, kuni ühel päeval kuulis, et „asjad korras pole.“ Plika palved ja pisarad täitsid läilusega sepa poisi südame... ja ühel hommikul oli see jäljeta kadunud. Mis jäi üle vaesele tütarlapsele? Muidugi salgas ta oma olekut, kuni vähegi suutis. Aga kord pidi see ometi avalikuks tulema ja mõni nädal enne rasket tundi ajasid kasvanemad ta majast välja. Sarnast tänamata tüdrukut ei tahtnud nad silma all näha. Ahastuses jooksis petetu tiigi ääre, meelitsedes end ära uputada. Aga ometi oli Jumal armuline. — Veel praegu tänab vanake Issandat, et ta tema hinge hukka ei lasknud minna. — Seal tuli komberdades vanaeit, kes elas väikses urtsikus metsa veerel. Tal hakkas vaesest tüdrukust kahju ja

pakkus oma omni ulualuseks. Rauga toetusel vedas ennast õnnetu metsamaija ja sünnitas kirjeldamata valudes poja. Laps oli enneaegne ja suri kohe.

Haigusest toibudes, läks tüdruk omale teenistust otsima. Kuid keegi ei võtnud patust oma maija. Kõik pilkasid ja naersid teda ning näitasid talle ust.

Maalt põgenes tüdruk linna, kus teda ei tuntud. Seal sai ta üksiteenija koha ning täitis oma kohustusi täpselt. Temaga oldi väga rahul ja ei tahetud kuuldagi, kui ta aasta pärast üles ütles, seletades, et mehele läheb.

Nüüd paistis päike talle esimest korda. Mees oli hea. Rahast ei olnud puudu. Kuid nagu päikegi kaua ühtesoodu taevast ei püsi, nõnda loojenes ka tema õnn. Mees suri tükkuse, jättes teda maha väikse tütreaga. Algas võitlus näljaga. Pesemisega sai noor lesk hädavaevalt leivarahaga teenida. Laps oli nõrk ja kõdunes igapäevaga, kuni viimaks igavesse unne suikus.

Peale lapse surma võttis lesk omale jälle koha. Mõni aasta elas ta päris hästi, kuid seal tuli talle mees vastu, kes võitis tema südame, et seda soppa tallata. Et poiss majaperemehe poeg, see veetles noort leske. Ta lootis selle läbi paremale järjele saada. Kuid juba lühikese aja pärast selgus, mis inimene see oli. Ta jäi hirmsasti, veetis päevad ja ööd kõrtsis ega toonud kopikatki koju. Naise peale mõtles ta ainult siis, kui oma kirge vaigistada tahtis. Selle asemel, et naisele leiba anda, muretses ta temale lapsi, kes sedagi piskut aitasid hävitada, mis ta ise suure vaevaga teenis. Vahepeal oli küll maja nende kätte läinud, kuid mis oli sellest abi? Uuri võttis joomar kuude kaupa ette ja vinnas kõik kurku. Naine käis päiviti tööl, toitis ennast, toitis lapsi ja meest pealegi.

Sel ajal õppis Kleini maadam elu tundma. Ta nägi, et headusega midagi ei saavutatud. Pidi olema südametühi ning kalk. Temas tardus kaastunne ning osavõtmine. Selle asemel tuli halastamatus ja isekus.

Nõnda kadus aasta aasta järele, mitmed neist uut last andes ja mõnda vanemat võttes. Ema ei saanud muud kui sünnita ja sureta. Vaevast on laps kõndima hakanud, seal jäi ta tõppe ja suri. Ainult üks poiss jäi imekombel ellu. Kuid sellest polnud suurt asja. Ei viitsi-

nud ta koolis käia ega tööd teha. Sakslaste okkupatsiooni aegu põgenes ta Venemaale ega teatanud enesest midagi. Alles hiljuti tuli kiri, et ta punaväes teenib.

Vahepeal oli ka vana Klein haigeeks jäänud ning hinge heitnud.

Uus mure algas vanal leisel. Ta tahtis maja, mis tema ainuke uhkus, korda seada ja seepärast tülitseis ta iga üürnikuga. Ükski ei hoidnud küllalt oma korterit...

— Vabandage, teil mitu kappi, ehk annaksite ühe minule, — kõnetas teda äkki keegi. — Teie, nagu näha, istute muidu siin.

— Mis? — kogeles Kleini maadam. Ta oli sedavõrd minevikku süvenenud, et ta praegusest olukorrast kohe aru ei saanud. — Mina istun muidu siin?.. Ei, mina pesen ennast. Mul enesel kappu tarvis. Eks teie otsige omale mujalt.

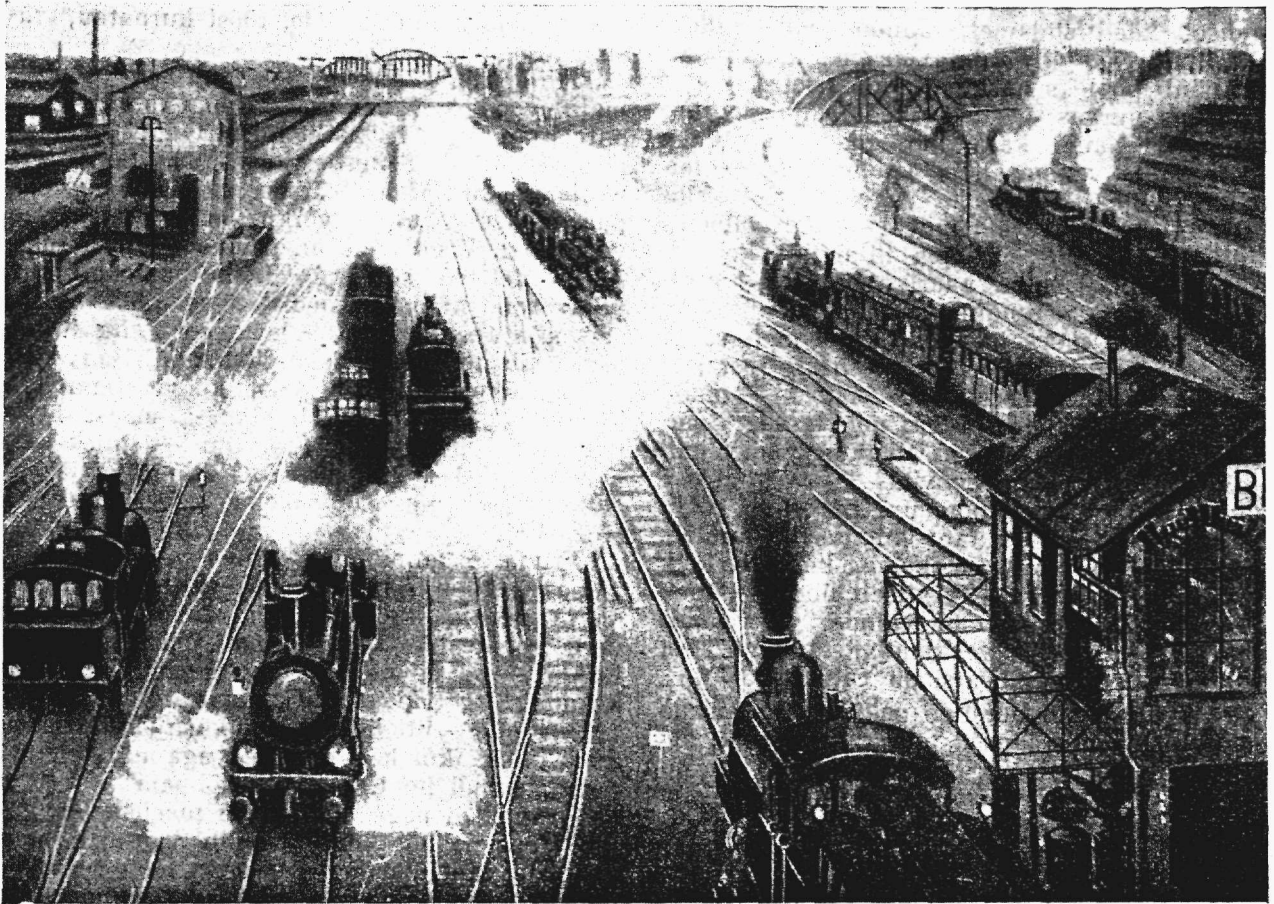
Õigus. Kleini maadam ei tulnud ju sauna vanu aegu meele tuletama. Need ammu juba möödas ja patud andeks palutud. Ta tahtis ju homme lauakirikusse minna ja pidi seks oma roojast ihu puhastama.

Suure rutuga, nagu tahaks ta kaduma läinud aega tasa teha, hakkas ta pesema. Kuid kätes ei olnud enam endist jõudu. Isesugune nõrkus täitis kogu keha. Et ennast pisut karastada, läks ta uuesti vihtlemisruumi. Seal polnud aga küllalt soe, leili ei lubatud ka visata. Üks naine oli isegi nii tragi ja kiskus talt kapa käest ning valas vee maha. Isegi vastupanekuks puudus Kleini maadamil jõudu. Ta oli nii väsinud, sest vanadus ja mure istusid tugevasti turjal.

Pesemisruumi tagasi jõudes nühkis ta enese veel kord üle. Seal katkes aga viimane jõud. Ruumi oli korruga liig kuum. Õhk, mis oli täis lämmet ja hiihaisu, pani pööritama südame. Lastekisa ja naiste vadin muutus aegajalt segaseks suminaks. Lotendavad inimliha tombud kaotasid oma algkuju. Lõikav valu torkas südamesse, rebis sooni ning ahistas kogu närtsinud keha.

— Kus mu kapp külma veega?.. oh, sina suur Jumal, halasta... — see oli kõik, mida suutis mõelda veel kustuv aju. Tundus üksainus valu ning kiskumine... viimaks kadus ka see. Kleini maadam vajus pingi peale kassu. Teda oli tabanud südamerabandus.





### Raudteejaam.

Hans Baluscheki õlimaali järele.

Meie praeguse, tehnika-ajajärgu kunstnikud otsivad hinge asjadest, mis võõrad sellele „ilule“, mida tunnistas endiste ajajärgude kunst. Esimeses reas sammuvad muidugi kirjanikud ja maalikunstnikud. Kui palju on ilmunud romaane, pilte, mis kujutavad tööd, tehnikat. Kuna keskaja inimese Jumal elas tema teada pilvede taga, ehitas ta vagalt ja aukartuses taevapoole tungivaid kirikuid ja maalilis pilte oma Jumalast, kihutab praegusaja inimene autodes, kiirrongides ja lennumasinatel — tema Jumal on kaugel horisondi taga. Seda rahutut tormamist peegeldab ka praegusaja kunst. Kaua kaheldi selles, kas võib leida hinge sarnasest proosaeluga seotud asjast, kui seda on tehnika. Praegu on see aga täiesti loomulik. On ju ükskõik, kust hinge otsitakse, peaasi, kui teda leitakse. Üks sarnane otsimine on ka ülaltoodud pilt, mis suurt, moodsat raudteejaama kujutab.

## KELDERTOAS.

S. L. PERETS<sup>1)</sup>. Juudi keelest E. Sh.

Suur kelder-tuba, vooditest täidetud!

Käratseja Friida magab ammu omal kastil, omas nurgas ahju ja seina vahel. Heitis varakult; homme on lähemas linnakeses laat, kuhu peab õliga varakult välja sõitma. Siiski magab ta rahutult — tal ähvardab hea juhus nurja

<sup>1)</sup> Toome selle näite Juudi kirjaniku Perets'i teostest, kes Juudi keeles kirjutab ja Juudi omapära enam kui teised selle rahvuse kirjanikud avaldavad. Lugu on vaeste juutide elust. Tõlkes on stiili iseäraldused alles püütud hoida.

Toim.

minna. Ta võttis voorimehe, et see võtaks tema väikse vaadiga ühes, kuid enne magamist mõtles endamisi, et parem oleks suurem vaat võtta. Kaua kääntes ta voodis rahutult: „Et naisel ka nii tige suu — pahandas ta endaga — libises huulilt: „Väikene vaat“! Milleks? Mille jaoks? On see voorimehe asi! Või peab voorimees hobusele andma enam kaeru?“ Nii ümisesdes julmal keelel, mis ainult naisel, jäi ta viimaks uinuma. Voodi vaiba alt paistab punane pearätt, mis vajub üle näo kui raam ümber terav-sinava nina. Hingab raskelt, vist

kondised käed [südamele]; Jumal teab, millest näeb und: võib olla jätab voorimes tema maha ja ta jääb pooleks aastaks teenistusega!

Vastas nurgas pesitseb veekandja Joosepi perekond. Naine kahe lapsega magab ühes voodis, mees vanema poja, koolipoisiga, — teises. Sängidest kostab ka sageli ohkeid; siin jäädi ka magama südamevaluga. Koolipoiss „nuttis kooliraha!“ Vanem tütar jäi kohata. Oli hea koht, lasteta, paaris inimeste juures. Miks pidi äkki perenaine surema! Tuli koju, ei jää ju lese juure üksinda! Veel paar rubla palkagi saada, oleks võinud sellest õpetajale maksa, aga lesk mees ütleb: „ei tea“ — naine ei öelnud temale, tema ei tea; pole kunagi seganud end naiste asjadesse. Magamise eel mindi isegi vaidlema: ema soovitas leske kohtusse kaebada, tütar tahab pigemini palvekiri saata „ülemusele“; Joosep ei taha kummastki kuulda. Lesk saab veel kätte maksma, kihutab kõik tarvitajad tema vastu. Tarvitseb ainult — ütleb Joosep — häält teha, olen valmis . . . On siis teadmata, kui palju veekandjaid hulgub sest ajast tööta, kui kanalisatsioon valmis!“

Pisut kõrgemal norskab pakikandja karuna voodis. Mõlemad lapsed teises; naine on kokk, seal majas on pulmad. Siiski ei maga ta rahulikult. Pakikandjal rändab kusagil valu kontides. Ka vanem poeg ohkab aeg-ajalt unes; ta töötab lubjakustutamises, on end natuke põletanud.

Veel kaugemal magab üksi voodis turunaine Zilla, teises kolm last. Tema mees on öövaht. Kui mees tuleb, siis ta läheb turule vesikringlite ning värske leivaga.

Oleme juba kolmanda nurga man, seal seisab veel voodi, kitsas raud-voodi. Haiglaselt punetab naise pea, paistes vanakaltsude puntrast, mis on padjaks. Noored, palavikust kuivad huuled avanuvad sageli, ent ei tule kuuldavale ohke: „raske teenistus.“ Elu kaalule pannes tassis ta välja vaskpoti, mille peitis liiva — linnast väljas — kuid leiti! Kes teab millega täna tuleb koju? Võib olla juba istub vanglas . . . Ning siis pole antud juba kolm nädalat sooja vetki . . . Korterist aetakse välja!

„Raske teenistus. . . Õnnetu!“ Õhkavad põlenud huuled. Peab veel naabrite eest end hoidma. Küsivad ikka: mida teeb sinu mees? Miks ta tuleb nii hilja? . . .

Üle kõigi voodite võpatab kesktoa valgus; üle Hispaania-seinte, mis piiriks noorpaari riigist. Noor perenaine Triina ei maga veel; kõigest kaks kuud abielus — ootab meest, kes tulemas palvemajast. Tema juures põlebki väike lamp, mis saadab vaheseina aukudest valgeid laike mustale laele, ning paar kidurat kiirt,

mis tantslevad üle vaeste, tööst kurnatud, väsinud nägude voodis.

Triina riigis on valgem, puhtam — mõlemate voodite vahel, valgel lauakesel, lebab palveraamat kahe vasest lühtri vahel — tema pulmakingitus! Seinal pulmariided. Selle eest ei ole aga siin pinke. Tema ise istub voodis, parandades sibulate võrku, mis lebab laiail voodilinal. Voodiriiete all peidus supp õhtuks.

Avaneb vaikselt uks. Triina punastab, kaotab võrgu, hüppab voodist üles. Jääb siiski seisma, — ei ole ilus naabrite ees; ehk ärkab mõni, siis tehakse temast pilke-laud! Haavu on tal naabritest küll! Friidast kõige enam . . . Ta ei saa aru, miks ei söimata meest kohe hommikul pärast pulmi! „Oota — ütles see, „vana-nõid!“ — küll näed! Milline õnn ja elu sul tema juures saab olema . . . Anna aga sörm kätte!“

Friida ei anna talle ühte vaba hetketki. „Mees — ütleb ta — kui ei veeta teda ninapidi, on ta inetum kui hunt, üdi imeb kontidest, vere soontest! Juba kümme aastat — ütleb Friida — on ta meheta, ning ei saa ikkagi veel kosuda!“ Friida on tark naine. Teab palju! „Mis Fanle — ütleb Friida — käsu järele tarvis anda, viska kui koerale kont, aga mitte enam! Ainult eemal hoida — ainult söimata!“

Triinal on aega kõike seda meeliskella, võtab ju aega, mil Joosep hiilib varvaste otsil naabrite vahelt, mehe iga samm lööb vastukajana temal südamesse, kuid vastu minna — ei kunagi! Vaat, kukub peaaegu! On juba seinä lähedal. — Ta ohkab kergendatult.

„Tere õhtust!“ ütleb mees tasa, mahalöödud silmiga.

„Tere!“ vastab naine veel tasemini.

„Tahad süüa?“ küsib naine.

„Ja sina?“

„Mina . . .“

Mees läks seinä taha, pesi käsi; naine ulatab räti.

Laua otsal seisab leib, sool, soojas hoit süpiga. Mees istub oma voodi äärele, kogu voodiriiete; naine oma voodile sibulatega. Sõid, tasa, kõneldes silmiga — nii kui peale pulmade, huuliga teenistusest.

„No kui kaugel oled?“

„Nii,“ ohkab ta, „kolm õpilast on mul!“

„Jääb ikka see pühakirja õpetus? Küsib naine kurvalt.“

„Mis teha!“ vastab mees.

„Olgu tänatud Jumal!“ lohutab end ning meest. „Jumal tänatud“ — vastab mees — „kuid see on ainult 120 rubla!“ Mees ohkab.

„No mis sa ohkad?“

„Arva“, — vastab mees, — „pool rubla nädalas korteri-rahaga, on 26 rubla aastas; võlgu olen veel . . . Pulma kulud . . .“

„Kuis?“ küsib imestetult naine.  
Mees naeratab.  
„Arvad ikka tõesti, narriker, et isa võis rohkem kui lubas?“

„No, edasi?“ katkestab naine ta kõnet.

„See tähendab“ — teeb ta edasi oma arvet — „see on umbes 12 rubla, kokku 38, mis jääb üle söögiks?“

Naine arvab:

„82, vist?“

„26-eks nädalaks?“

„Ning kus on,“ — küsib kurvalt mees, — puud?... Valgustus... Pühapäevad ning pühad?“

„Ehk Jumal halastab“ — lohutab naine — „minu võin ka midagi teha: vaat, ostsin sibulaid! Munad on odavad, ostan ka sisse.“

„Ning arva järele“ — teeb naine arvet edasi — mis maksab küte ja valgustus? Midagi! Vaevalt rubla nädalas... Jääb ikkagi järele.“

„Ja pühapäevad! Pühad? Mis sa ütled, laps?“

See sõna „laps“ tuli välja nii õrnasti, nii heasüdamliselt, et naine naeratab hellalt.

„Noh, palveta,“ — ütleb ta — jätame arved homseks... Aeg uinuda.“

Naine punastas seda öeldes, häbelikult langetas silmi ning vabandades:

„Tuled nõnda hilja...“ Ütleb seda pool tehtud naeratusel.

Mees kummardub tema poole üle laua: —

„Loll laps“ — sosistavad tema huuled — „tulen meelega nii hilja, et võiks koos süüa... Mõistad! Muidu pole ju ilus... Tead ju, pühakirja-õpetaja!“

„No palveta aina, palveta!“ kõneleb naine suletud silmil.

Mees suleb omad. Tahab tõsiselt palveta, kuid silmad kisuvad end tahtmatult lahti... Sulub kõvemini lauge, jääb siiski vahe, mille läbi ta näeb teda, nii võluv — värviliselt, et ei või temast pilku pöörda.

Ta on väsinud — kahjatseb mees.

Ta näeb, kuidas naine tõstab end enam voodisse, toetudes peaga vastu seinale. „Tema jääb nii uinuma,“ mõtleb mees.

„Miks ei võta ta patja?“ pahandab mees. „Kõnelda ei taha teeb: m... m...!“

Naine ei kuule siiski, lõpetab palve, tõuseb seisma jäädes, teadmata mis teha.

Hüüab: „Triina!“ Kuid tasa, et see hüüd ei või teda ärata. Läheneb voodile, kummardub üle tema. Naise nägu naeratab õrnalt-hellalt... Vist näeb ta head und... Kui ilusalt naerata talle!... Patt ärata! Siiski hakkab tema pea selles seisakus valutama... Oi, olid temal juuksed — nägi neid kihlustel — mustad, pikad... Nüüd paljas... Tanuke õrn, avar... Sümpaatlik... Naeratab kaasa!

Peab siiski äratama! Kummardub lähemale, tundes ta hinge sooja õhku, neelab seda januselt... Kisub oma poole magneedina... Ja... Tahtmatult puudutab teda vaevalt oma huulil.

„Ma ei magagi,“ ütleb naine korraga avades kaks kelmlikult naervat silma. Viskab oma usskäed üle mehe õlgade, tõmmab teda oma poole.

„Pole viga“ — sosistab kõrva, nii hellalt, nii soojalt: „pole häda... Jumal on hea, aitab... Tema viis ju meid kokku... Ta ei jäta viha! Küll saame — puid... Valgustus... Teenistust... Läheb hästi... Õige, Joosike? Õige!“

Mees ei vasta, võpatab kehist.

Naine lükkab veidike teda eemale.

„Vaata mulle otsa, Joosi“, tahab äkki naine. Joosi tahab soovi täita, aga ei või.

„Püha“, ütleb naine pehmelt, „pole veel harjunud, mis?“ mees tahab peita pea naise rinnale, kuid see ei luba.

„Mida häbened, pühadus! Suudelda tohid, ning vaadata mitte?“ Mees tahab pigemini suudelda, naine ei luba.

„Noh, vaata mind, palun!“

Joosep avab vaevaga silmi, need vaovad taas kinni.

„Palun sind“, ütleb naine pehmelt, õrnalt. Ta vaatab. Nüüd vaovad ka naise silmad.

„Ütle mulle“ — ütleb naine — „õigust, ma palun... Olen ma ilus naine?“

„Jah!“ sosistab mees, ja tunneb kuumemalt naise hinge-õhku.

„Kes ütles sulle?!“

„Näen ju! Kuninganna oled, kuninganna!“

„Ütle mulle, Joosi“ — küsib taas, — kas oled alati niisugune, jääd niisuguseks?“

„Mis sa mõtled, Triina?“

„Mõtlen“ — võpatab ta hääl — „minu vastu nii hea...“

„Kuis siis?“

„Nii südamlik?“

„Kuis teisiti?!“

„Alati?“

„Alati!“ tõendab mees.

„Sööd minuga alati koos?“

„Kindlasti... Vannun“, vastab mees!

„Ja... sa kunagi minuga ei kärgi?...“

„Iialgi... Ausõna!“

„Kunagi ei tee mulle häda?...“

„Häda? Mina? Sulle? Mis too tähendab? Mille pärast?“

„Kust ma tean? Friida ütleb —“

„Va — see vana nõid!“

Ta läheneb jälle. Naine hoiab ta tagasi.

„Joosi?“

„Mis?“

„Ütle — kuidas on mu nimi?“

„Triina!“

„Fui —“ kärtsutab ta pisukesti huuli.

„Triinake“ — parandab Joosi.

Triinale ikka veel ei meeldi.

„Triinakene . . .“

„Ei!“

„No — Triina-elu, Triina-kroon, Triina-süda...  
On nõnda hea?“

„Jah,“ vastab ta õnnelikult, „aga . . .“

„Mida veel, mu elu, mu rõõm?“

„Kuid kuule Joosi . . .“ Ning . . . kugistab sõnu.

„No mis?“

„Ja kui, hoidku Jumal, saab olema nälg...  
Kui vähe teenin . . . Sina ehk pahandad . . .  
Kärgid minuga!“ Pisarad valguvad naise silmi.

„Jumal hoidku! Kaitsku!“

Mees kisub naise pea tema käte vahelt,  
suudeldes januselt naise avat huuli.

„Karistagu neid Jumal!“ — kuulduv hääli  
seina tagant — „Musunädal neil! Mesi-nädal!  
Silmagi ei lasta sulgeda“ . . .

See on Friida hääli — kärisev, terav, mür-  
gitav.

## UUS TANTS.

HANNS DERSTROFF.

Mitte seltskondline tants, mis eemal on kunstilisest maitsest ja ühiskondlisest kultuurist, ei ole selle vaatlemise aineks, vaid tants kui kunst. Veel pole suurel publikumil arusaamist kunsttantsust, veel tahab enamjagu tantsus näha kerget lõbu. Ja paljudele jääb uus tants võõraks, — see tants, mis nii kaugel eemal on harilikust balleti tantsuosavusest, mis vormelitesse tardunud ja tolmunud.

Kord esimesel kohal seisnud Vene balleti traditsiooni anderikas esitaja Tamara Karssavina, kes raudse traineerimise valminud viljana üles näitas imestamisväärist valitsemist keha üle pironettides ja aimamata ülesaamist keharaskusest, ei suutnud ometi rohkem anda kui esteetiliselt ilusa aga sisuta pildi, küll artistlikkust, mitte aga kunsti; ilutulestikku, mitte leeki. Tantsukunstile tema paremas mõttes, hinge avaldamisele on balletis liig kitsad piirid antud. Selle seadused ei võimalda inimese kehale kunagi väljendada kõike. Sellepärast ei pea Karssavina „Leierkastimeest“ kui kunsti (mitte kui võimist) kõrgemale seadma, sest tema marioneti kujutamine oma groteskide, stiliseeritud liigutustega kuulub balletitantsu võimaluste piiresse, kuna uus tants võib kehastada hingelisi üleelamusi. Moodsale, differentseeritud hingele ei ole pikapeale küllalt balletitantsulisest võimisest, kuigi ta esile toodud Karssavina täiuslikkusega. „Uus“ tantsija on kunstnik, kelle kehamaaterjal ja väljendusvõimaluste skaala pii-

ramata. Ja ometi on kunsttants plastikale kõige vähem sugulane. Ilusale kehale ei ole tantsimise võime mitte külge sündinud. Kujuraiuja kujutab seda mis olnud, tantsija seda mis tuleb.

Plastika on igavene rahu, tantsigavene liikumine. Kui skulptor tantsijast annab ühe seisendi, ehk fotografeerib teda — siis on see surnud töö. Ta annab liikumise sünteesi, mis olnud aimata laseb ja tulevat eneses kannab. Teisiti on tantsija, kelle kunsti peab otsima liigutuse edasiviimises, joontes. Tants on rütmus ja see on temas ühine muusikaga. Ja veel üks omadus näitab nende mõlemate kunstide sugulsust — tema iselikkus. Tantsule ei ole omane, et ta midagi kindlat, midagi olulist väljendab. Ta ei ole mitte mõne reaalse sündmuse kujutus, võib aga ometi üleelamisküllane olla,



Sent M'ahesa.

täis joonte ilu, kaasakiskuvat rütmust ja pingul kompositsiooni — mis ikka jälle vaimustavad. Tants — nagu üldse kunst — ei ole mitte tõelikkuse peegelpilt, vaid tõelikkus ise, tal on oma seadused mis üheväärised on reaalse elu omadega. Ka ei pea tants tingimata illusiooni andma; tema mõju on jõus, millega ta oma ilmumise sügavuses olevat „ideed“ loob, oma südame lahti kisub, oma sügavat elu näidates; mitte looduse järelaimamises kunsti läbi, vaid sügavama olemuse iseäralduse kujutamises tema algvormis, nii siis „idees“ platoonilises mõttes. See tants aga, mis teda saatvat muusikat jäljendaks, kaotaks igasuguse

kunstilise ilme. Muusikat ei saa sõnadega ümber panna. Tants ei ole mitte muusika plastiline seletamine; ei tantsita mitte Chopini, Bachi, vaid Chopini või Bachi väljendatud üleelamist. Ei ole mingit subordinatsiooni kunsttantsu ja muusika vahel, vaid ainult struktuurne paralleelsus. Ühe ja sama muusika juure on kaks, kolm ja rohkem tantsu võimalikud, millel kõigil

ras, tantsis Mary Vigman „Vannet“ imestamisväärse jõuga. „Pühenduse“ ja ühe liigutuste harjutuse kandis ta ette üleüldse muusikata. See oli dramaatiline plastika, mis kehastas isiklike üleelamuste küllust, mitte aga muusikaorja pantomiim. Mida muusika ainult tumedalt aimata laseb, mida sõna sagedasti küllalt arusaadavalt kinni ei haara, mis skulptoril,



Waleska Gert.



Ronny Johansson.

üks tuum, hingeline põhitoon ühine on, kuna nad ise täiesti lahkuminevad võivad olla. Sellepärast on ütetus: muusika plastiline väljendus — absurdne. Ma olen tantsu näinud, mida ette kanti täiesti muusikata ja mis ometi sügavatest üleelamustest jutustasid, näituseks Mary Vigman'i tantsud. Ta on pärit Laabani koolist, kes vastandina Dalcroze'ele tantsus mitte ei näe muusikaliste võimiste väljaarendamist, vaid tunnistab muusikata rütmilist liigutust ise kunstiks, mis hingelisi üleelamusi täiesti edasi anda suudab. Ainult tamburiinide ja nelja isehäälega gongi helinal, mis nagu must-valge kunst on värvilise orkestrimuusika kõrval, ja mis isesuguse tagaseina moodustas, peatuspunkte, zäsuure ja jõuavaldusi liigutustele mää-

maalikunstnikul kivilenult, muumiasarnaselt esile kantud — sellele suudab moodne tants väljendust anda. Just tantsus võib kunstiliselt jagatud valguse ja varjuga mitteharilikku mõju saavutada, mis suurte ruumi ja valguse maali- jate Rembrandti ja van Goghi pilte meeletule- tavad. Veel olulisem aga on värvide mõju nendes enestes. Kollane kobaltsinisel, hõbe mahedal violetil: ei ole kahtlust, et teatud vär- vide kombinatsioonid erutavalt mõjuvad. Praegu on küll värvimõte tantsus tegelikult vähem arvesse võetud, kui seda oodata võiks.

Sugulane muusikale, plastikale, maalile ja ometi ilmadekaugusel nendest on tants, kõige noorem ja ometi võib olla kõige vanem kunstidest... sest „alguses oli rütmus.“



## ELEKTRI ABIL.

MAURICE DEKOBRA.

Kiri oli avatud. Naise toast väiksel kirjutuslaualt postmarke otsides, heitis Ernest pilgu veidi kortsunud paberile. Siis kortsutas ta kulme. Ta märkas sõnu:

„Kallis väike Raymonde . . .“

Üllatatult võttis ta kirja ning luges:

„Kui õnnelikuks Te mind tegite, lubades mind teisipäeval kell neli mu vaikselt kodu vaatama tulla. . . Loetlen tunde ja minutiliseid . . . Mu süda on kell, mille tiksumist tahaksin kiirendada. . . Tulge! . . . Tulge ja tooge punakasse hämarusse, kus Teid ootan, meie esimese suudluse meeletu õnn.“

Célestin.

P. S. Uks on paremat kätt, alumisel korral, 122, Berri tänaval. Koputage kõvasti. Kell on rikkis. . . Armastan Teid. . .“

Säärast saatustööd ei teadnud Ernest oodata. Kindlasti oli ta naise truudust uskunud, oli rahulik olnud, vähematki aimamata, et ta õnne võis oht ähvardada! Esiti katsus ta ärevusest jagu saada; siis surus ta hambad kokku ja mõtles.

Juurdlusväli oli piiratud. Tal oli tegemist inimesega, kelle nimi oli Célestin ja kes asus alumisel korral. Mõõdunud nädalal oli Raymonde üksinda Carambouze'ide pool õhtust söömas käinud. Kes võis temaga seal armastunud olla? Carambouze'ide harilikud külalised olid René Ducker — „Surnud lindude“ autor, — André Pourtan — tuntud kinonäitleja — ja herra Larismange, vähem tuntud börsitegelane. . . Vast oli see rahamees kirjas mainitud „Célestin“?

Ernest avas telefoni abonentide-nimestiku ja luges: „Larismange (Célestin), 122, Berri tänav.“

Olles vaenlase isiku Ruumis (122, Barri tänav) ning Ajas (teisipäev kell 4) kindlaks teinud, surus ta hambad kõvemini kokku, otsides tegevuskava.

Raymonde'i kallal vägivalda tarvitada, teda ähvardada, kära teha, — see oleks sama hea, kui teda otsekohe selle mehe käte vahele tõugata. Hoolimata enda tuvihallidest silmadest ja tehtud laiskusest, oli Raymonde tugeva tahtjõuga, keda ükski asi ei kohutanud.

Börse ruumides skandaali teha, herra Larismange'ile ta sõprade seas kõrvahoop anda, — see tähendaks ennast nende kõikide naeruks teha ja nende kättemaksu provotseerida.

Rahamees tema enda kodus maha lasta, — see tähendaks ennast ja oma saatust kirjaoskamatute vannutatud meeste kätte usaldada.

Peale kahekümneminutilise mõtlemise lõi Ernest endale otsaette ja pomises saatanlikult naeratades: „Leidsin!“

\* \* \*

Nägu looritud, nagu säära- ja juhu- ja talivalik, astus Raymonde herra Larismange'i väiksesse salongi. Pärast seda kui ta enda heledais kinnastes käsi oli suudelda lasknud, võttis ta sohva veerel istet, kuna herra Larismange temale oma tähtsast kirest hakkas kõnelema. Parajasti tahtis ta oma janunevad huuled Raymonde'i peopesale suruda, kui uksekell helises.

Raymonde võpatas:

„Jumal! Kes seal on?“ pomises ta kohmetult.

„Ärge kartke, kallim,“ vastas herra Larismange: „pole midagi . . . See on tööline, kes kella parandab . . .“

Samal vilkel kuuldus esikust jäme hää:

„Ärge laske ennast segada . . . See olen mina. Proovin kella.“

Raymonde ohkas kergemalt. Ta võttis kübara peast ja paigutas roheline sametpadja ning roosa plüüspadjakese vahele. Herra Larismange kallast väriseval käel veini klaasidesse.

„Ah! Raymonde,“ sosistas ta naise kõrvale istudes: „iial ei suuda te kujutleda kui õnnelikuks mind teete, mu salasoovi täites . . . Teie käekesi enda kätes tunda . . . Teie südant oma südame läheduses kuulda tuksuvat . . .“

„Neetud haamer!“

Hüüe tuli esikust, redelil töötava mehe suust. Herra Larismange ei suutnud lauset lõpetada, nagu poole sõna pealt eksitatud kunstnik. Ta tegi kannatamatu liigutuse ja pani veiniklaasi väiksele Araabia lauakesele sohva kõrval.

„See tööline on õige tülikas,“ tähendas ta.

„Célestin!“ õhkas Raymonde, igatsevalt naeratades.

Õrn pilk poolavatud laugude vahelt ergutas herra Larismange'i. Ta jätkas oma armulaulu. Luuleliselt kirjeldas ta oma tundeid. Ta tõmbas Raymonde'i lähemale.

„Kas teate, mida teilt küsida tahaksin, mu väike sinilinnuke?“ sosistas ta Raymonde'i tillukesse kõrva.

„Vett! . . . Kas teil vett on?“ müristas hääle esikust. Raymonde pörkas herra Larismange'ist



eemale. Ta oli pahane ja ühtlasi ajas teda asi naerma.

Vihaselt avas herra Larismange ukse ja kisendas:

„Köögistkraanist saate vett! Lollpea!...“

Ta tuli Raymonde'i juure tagasi ja palus teda jumalakeeli magadistuppa tulla. Raymonde oli parajasti nõusolekut avaldamas, kui kell helises.

„Keegi tuleb?“ kiljatas Raymonde.

„Äga ei! Ei, kallim! See on tööline...“

Mõlemad vaikisid meelt heites, sest helin ei lõppenud enam. See alaline helin tegi kõnelmise võimatuks. Teineteisele otsa vaadates ootasid nad, et helin lõpeks. Kuid kell kõlises ikka sama eredalt edasi.

„Ah! See võib inimese hulluks teha,“ hüüdis viimaks herra Larismange.

Ta tormas esikusse, jooksis läbi vannitoa, köögi, kabineti ja leidis töölise lõpuks magadistoaast voodi päitsest. Tal oli mingi imelik tööriist käes, millega ta elekterjuhett seinal kobas.

„Mis teil siin tegemist on!“ hüüdis herra Larismange pööraselt.

„Kuulete küll! Aina heliseb. Teie kella negatiivne juhe ja lambi positiivne juhe peavad kusagil ühenduses olema. Kell heliseb kuni ma ühenduskoha leian!“

Salongi tagasi tulles leidis herra Larismange Raymonde'i kübaras ja kasukas.

„Kuidas!“ hüüdis ta haledasti: „Raymonde! . . . Ega te ometi minema hakka?“

„Jah, sõber,“ vastas Raymonde pilkavalt naeratades: „Tulen jälle, kui õhus vähem elektrit. Praegu ei ole sinne õhk vaikseteks kõnelusteks ja õrnadeks tundeavaldusteks sügugi soodne.“

Herra Larismange ei saanud Raymonde'i pidada. Ta läks esikusse ja vankus, karjatust tagasi surudes. Töölise sinise särgi all oli ta Ernesti tunnud.

Nõrkevail jalgel jooksis ta välja, hüüdis auto ja jõudis poolsurnuna koju. Tund aega hiljem tuli Ernest. Tal olid alles ämblikuvõrgud juustes ja näpud määrdinud. Pisarsilmil langes Raymonde tema kaenlasse ja vandus, et ta iial enam midagi niisugust ei tee. Suurmeelselt andis Ernest andeks ja suudles teda põhjalikult. Siis ütles ta oma kalli väikse naise kuldseid juukseid siludes:

„Kõige naljakam on see, et ma ühendust enam katkestada ei osanud. Kui ära tulid, jäigi kell helisema.“

Prantsuse keelest M. S.

## MINU VAIDLUSKIRI JOHANNES AAVIKULLE.

ÄSJA ILMUND RAAMATU „PUUDUSED UEMAS EESTI LUULES“ PUHUL.

HENRIK VISNAPUU.

2

„Rütm on rõhuliste ja rõhuta silpide vaheldumine määrat süsteemis, s. o. reeglipärasuses. Värs on luuletuste rida, mis koos seisab niisugusest reeglipäraselt vahelduvate rõhuliste ja rõhuta silpide süsteemist“, kirjutab Aavik. Et täiesti selge oleks, kuidas Aavik omale kõik seda ette kujutab, tsiteerime edesi. „Iga järgmine stroof olgu esimesele värsside arvu, pikkuse, rütmi ja rüümsüsteemi suhten täieline teisik, nii et nad, ühe saksa värssiteoreetiku ütelist mööda, teine-teist täpp-täpilt katavad kui kaks ühesugust geomeetrilist figuuri“ (see saksa värssiteoreetik on vist küll, kui ma'i eksi, Joh. Minkwitz. Vaata: „Lehrbuch der deutschen Prosodik und Metrik“, Leipzig 1843. Herra Aavik, natukene vast ikka 80 aasta kesten on muutund?).

Sellest ep tulebki see Aaviku suur silpide arvu lugemise palavik, sellest ep see pääargument, et mõnen rean mõni silp rohkem ning sellep see otsus, et elementaarse nõude järjekindel täitmine rütmi suhten käivat meie modernistlikkudele luuletajatele (Visnapuule, Semperille, Underille, Barbarusele, Allele j. m. üle jõu).

Asi ise seletub aga lihtsalt, Aavik ei oska värsimõõdu, s. o. meetrumi ning rütmi vahel vahet teha. See, mille ta ütleb rütmi olevat, on abstraktne meetrum, nii nagu seda on muusikan takt. Igaüks teab, et teatavad taktid, jääden pikkuselt alati sarnaseks, enesten võivad mahuta pikkuselt väga mitmekesiseid ning arvult väga erinevaid noote. Nõnda tekib muusikan teatava meetrumi piiriden muusika rütm, see läheneb ning kaugeneb alatasa ant meetrumist, s. o. taktist.

Luulen võib vastavalt sedasama tähele panna. Teatava meetrumi piiriden areneb väga mitmekesine rütm. See rütm läheneb ning kaugeneb aegajalt alusmõõduks võet skeemist. See, mis üks teist kui geomeetriline figuur katta võib, võib olla ainult abstraktne mõõt, sest arvesse võtten kõiki rütmi kujutavaid tegurid, võib öelda, et ei ole kaht iseseisvat luuletuse rida, nagu ei ole kaht inimest, kes sarnaneksid täiesti üks teisele. Võtame näituse, ning peame meelen, et luuletusten ei ole tegemist mitte värsijalgadega, vaid elavate sõnadega, mis nõnda on

järjestet, et nende p  r  hud ühe teatava korra annaksid. Kui meie seda korda kunstlikkude rõhkudega täiendame, sõnad keskelt pooleks kisume, siis alles võiksime sellest vägivallast mingisuguse abstraktsiooni saada.

Aaviku järele oleks järgmise stroofi:

Miks sa nutad lillekene,  
Nupud sul täis pisaraid?  
Kas sa rasket hinge valu,  
Hellake, ka tunda said?

˘ ˘ ˘ ˘  
˘ ˘ ˘ ˘  
˘ ˘ ˘ ˘  
˘ ˘ ˘ ˘

See on nõnda nimetat neljalgne trok  i. Kuid kas see on rütm. Ei see on meetrum, m  t. Vaatame, mis annavad sellen m  tundun piirat sõnad. Kui meie sõnade loomulikud rõhud ära märgime, saame järgmise skeemi.

˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘  
Miks sa nutad, lillekene,  
˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘  
Nupud sul täis pisaraid?  
˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘  
Kas sa rasket hinge valu,  
˘ ˘ ˘ ˘ ˘ ˘  
Hellake, ka tunda said?

Nagu näeme, läheb tsiteerit stroofi rütm meetrumist täiesti lahku, ainult paiguti tuleb selge meetrum, trok  i ehk kahik n  htavalle. Esimesen rean üks, teisen üks, kolmandaman kolm ning neljandaman jälle üks kord.

Vaatame iga rida üksikult. Esimese rea sõnad miks, sa on rõhu mõtten lahtised. Kogu rea r  hulisest korrast oleneb, kummale neist raskem rõhk langeb, kuid ialgi ei ole miks sa ˘ sarnane nutad ˘ r  huliselt, sest siin on ikkagi tunduvalt kaks eri sõna. Nutad on trok  i, lillekene on esimene p  oon, mis märgitakse nõnda ˘˘˘. Kui just tahetakse k  rvalr  hule suurt tähtsust anda, siis võib neljasilbilisi eestikeelseid sõnu vaadelda kui kak-siktrok  isid, kun esimese trok  i rõhk on nõnda tugev, et ta teise trok  i rõhu kustutab. Et aga meil tähtsad on vaid sõnad, seepärast peab õigemaks pidama neljasilbilisi sõnu, nagu lillekene I p  oonina märkida.

Vaatame n  id teist rida. Nupud on trok  i, sul täis on lahtised (sellel juhtumisel oleks pidand olema kindlasti täis sul sest nõnda mahuks see paremini langevasse korda), pisarad on dakt  l. Kui meie kunni stroofi lõpuni kõik sõnad ning nende järjestuse läbi silmitseksime, leiaksime s  al veel, et sõna hel-la ke on dakt  l, ka — katkestet meetrum, kun järel vaid r  hutet silp. Nagu näeme, rütm läheb õige kirjuks. Trok  ilisse korda ilmuvad

p  oonid, dakt  lid ning katkestet meetrumid. Tuleb välja, et Aaviku ant skeem ainult siis võimalikuks saab, kui sõnad kõik kahesilbilised, kuid siiski ei kata nad veel üks teist nagu geomeetrilised figuurid, sest rütmi eristavad veel igasugused s  naden leiduvad h  alikute kombinatsioonid.

Kui meie n  id kõige lihtsama neljalgse trok  ilise värsi juuren nõnda rikkaliku rütmi: dakt  li, katkestet trok  i ning I p  ooni leiame, kuidas kujuneb siis asjaolu mujal? Ilma et uusi näitusi tuvva, võib öelda, pikeman rean ning teiste m  tude juuren on rütm veel rikkalikum.

Oleme jõudnud nii kaugemale, et m  odu ning rütmi vahel vahet oskame teha. N  id jäab küsimus, kas rütm peab arenema kindla meetrumite arvu piiriden või võib see sellest piirist välja astu. Nõnda oleks pidand Aavik küsima, kui ta oleks oskand, oleks teadnud rütmi reaalsest ilu tähele panna ja maista.

Kuidas vastata asetet küsimust. Meil ei pruugi seda enam vastatagi. Selle vastuse on aeg juba annud, selle vastuse on annud eesti modernistlikud luuletajad eesti luulen. Ning see vastus on järgmine: oluline ei ole meetrum, vaid rütm, r  tmil ei tarvitse end siduda silpide lugemisega, nagu seda teeb Aavik. See on vaid tühi t  o ning vaimu närimine. Kui algusen meil rütm liikus enam vähem kindlain meetrumite arvu piiriden, siis võime häameelega jälgida rütmi mitmekesistumist eesti viimsen modernistlikun luulen ka sen' suhten, et rütm meetrumi raamid pikkuse mõtten on murdnud. See on meie aja k  rsik vaim, mis siin raudu murrab, see on aja ps  koloogiast tingit. Kui keegi tahab, lugegu silpe nagu laps mere veeren kivikuid, kui keegi tahab, tehku omale ettekujutusi asjaosaliste mitteteadmistest, hoolestusest, laiskusest, r  tmiv  rviimedusest ja muust, luule läheb oma rada. Ning see rada käib rütmi mitmekesistumise tähe all, kunni s  nkopeerit r  tmini. Vennasr  tm muusikas ulatab lahkelt käe.

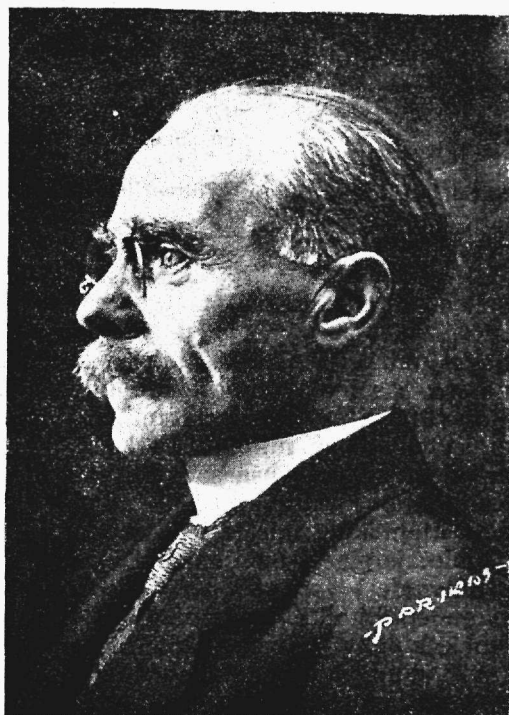
Tänapäeva elur  tm n  vvab ka v  rsin uut rütmi. Igav on n  id samme lugeda, väsitav on ühe ning selle sama rütmi kordumine. Vaadake modern tantsu, kuhu on j  and endiste tantsude kindlad ettekirjutet pas'd? Neid ei ole enam. Sammud on vabaks ant, m  arat on vaid tantsu karakter. Ehk kuulake tänapäeva muusikat. See kõik kõneleb t  hisest rütmist, mis vastab aja ps  koloogia.

Huvitav on siin ära märkida, et sellest samast aja tempost on tingit meie luulen ka rohke jambi tarvitamine ennem valitsend trok  i asemel, sest jamb on energilisem. Jamb on õieti

**Tänavuse Eesti laulupidu muusikajuhid.**

Foto Parikas.

Foto Parikas.



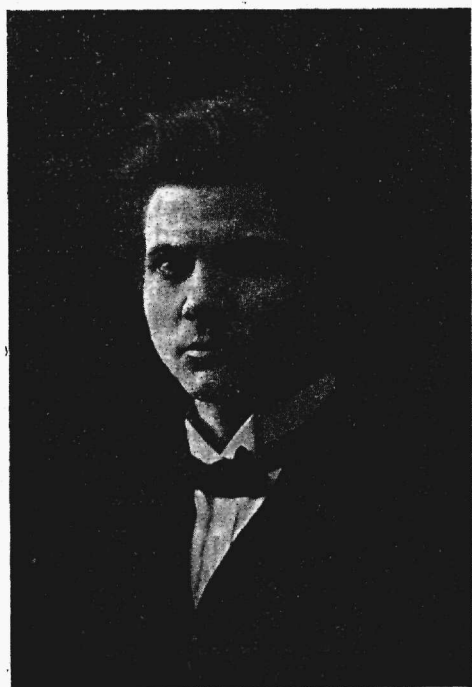
**K. Tüрупuu.**

Foto A. Lomp.



**M. Lüdig.**

Foto Parikas.



**J. Simm.**



**A. Kasemets.**

küll seesamane trokääline rida, kuid iga värsi rütmilise jooksu ette asetet äratõuge ehk anakruus, mis vastab muusikan eeltaktile, annab trokäälisele reale uvve energilisema rütm. Veel hoogsemaks muutub näituseks daktüüline ehk kolmikvärss, kui selle ette pannakse kahesilbiline eeltakt ehk baas. Sel juhtumisel saame nõndanimetet anapästilise rea. Rütm on see, mis teeb elavaks. Mida rohkem ta meetrumille läheneb, seda puisemaks ning raskemaks muutub värss, ühtlasi aga ka kindlamaks: meeoluliselt on seda vahel tarvis. Nõnda võib värsi voolamist kiirusta ning aeglasta. Sõnade päärõhud on just need kõige tähtsamad. Rõhuta silpide arv pole oluline. Nendest ripubki ka värsi mitmekesisus. Sümmeetria, mida taotab modern luule, ei ole enam endine kivinend skeem, kun iga ehituskivi loet.

Eesti omapärane värsikanoonika on kujunemisel. On alles katsetamise ajajärk. Puuduvad igasugused uurimused ning tähelepanekud sellel alal. Kõik, mis sellel alal on olemas, on vaid võõraste keelte eenkujul maha kirjutet, vaatamata see pääle, kas see eesti keelele passib või ei. Seepärast ei ole päris kasutu ka Aaviku kirjutus sellel alal. Üldse peaks eesti prosodia küsimus elavamale käsitusele tulema. Eri uurimisi, näituseks riimi võimalustest eesti keelen jne., võiks korralda eesti kirjandusajaloo professor oman seminaariden. Sellel alal on just palju seminaari tööd.

Meie modernistlikud luuletajad on igaüks oma moodi rikastand tehniliselt eesti luuet, kuid kõik see on alles kokkuvõtmata ning süstematiseerimata, seepärast palju tormi ning tungi anarkiat. Kuid sellest peab välja jõutama eesti omapärasele värsikanoonikalle, ära kasutaden selle juuren kõik eesti keelen leiduv värsiinstrumenteerimise materjaal, ka eesti sõnade välted, mille pääle Aavik õigusega tähelepanu juhü. Kuid see pole meile uudis, teame seda ise. Nende ridade kirjutaja on seda küsimust puudutand juba 1916 a. „Kalevipoja“ keeleparanduse asjun „Eesti Kirjandusen“. Kõik võtab aega. Edesi kaebab Aavik pikkade värs-side üle eesti modernistlikun luulen. Loen selle etteheite osalt õigustetuks, kuid see võidu rõõmus hõiskamine ning parastamine selle juuren pole koha pääl. Pikkade ridade kirjutamine pole mitte hõlbustuseks ning laiskuseks, vaid see on tihedalt seot uvve arusaamisega rütmist, see on osalt reaktsioon endise vammelvärsiks kujunend luulele, kuid kõige rohkem põhjened see meeoluludel, mis tollel ajal moderni luuletusse tungis, mil suur pööre luulen sündis. Pessimism, ilmamure, enesesööbutamine sellega — see on põhjus.

Pikkade ridade värsitehniline puudus eesti

praegusen luulen on käsuuride seesmiste puhkuste selgusetus ning kindlusettus. Pausideta ning jagamata pole aga värssid mitte; näitus, Underi luuletusest „A rebours I“, mille Aavik toob. Märgime selle luuletuse kahe rea rütmü ning pausid.

Ma rüüpan rõõmu ent miski minus  
see tahab kannatada nõnda,  
See kavalam kui mina ise filtreerib õnnest  
vaid piina nõnda.

Sellen rütmü skeemin on lahtised rõhud märgit: nõnda.

Nagu näeme, on eesti luulest kadund see käenoleva aastasaja esimese kümneni kestnud uinutav värsi edesi-tagasi saagimine. Meie pole süüdi, et mõnel on nii põlvev igatsus selle magapaneva monotoonse saagimise järele.

Kuid jätame rütmika valla ning vaatleme Aaviku etteheiteid, mis ta teeb modernistlikkudele luuletajatele eufoonika alal. Siin on üks päaelementidest värsi lõppkokkukõla, mis jaguneb riimiks, alliteratsioon- ning asso-natskokkukõlaks. Kõige päält märgime ära, et Aavik riimi, alliteratsiooni ning assonantsi vahel vahet ei oska teha. Ka tema riimi def-natsioon, mis eesti prosoodian paika peaks, ei ole täpne. Aavik võtab fiktiivse värsijala rõhu riimi algpunktiks, kuna riim ehk täieline värsi lõppkokkukõla võib alata ainult viimse sõna päärõhust. Riim oletab sõna täielist kokkukõla, maha arvat algkonsonandid. Riimi pääraskus seisab just esimesel silbil, see on, päärõhulisel. Kahesilbilise riimi juures on tähtsam esimese silbi täishäälikute ning umbhäälikute kokkukõla, kui üldse tunnista nõnda nimetet „võimalikke riime“. Nõnda ei ole: keda — häda, lisa — kesa, hirm — kirm mitte puudulikud riimid, vaid need ei olegi üldse riimid. Või mis kahvatud riimid on: (ilu)ga — (mängi)ma, kui neil pole riimi haisugi man (vaata lhk. 44). Mis puutub aga Aaviku riimi tähtsuse seletusse üldse, siis on see lüürika. Aavik kirjutab: „sind nagu tõstetaks maapinnast lahti ja sa heljud nagu tantsides viishelidel edesi“. Eks ole?! Kuid Aavik on siiski õigel teel, kui ta riimi tekkimisel muusikat silmin peab. Sest tõesti, harmoonia tekkimisega muusikan keskaja algusel on tihedalt seot ka riimi, üldse lõppkokkukõlade tekkimine poeesian. Greeklaste muusikan puudus harmoonia meie-aegsen mõtten. Meloodia oli alati üksik, muusikan ning värsin. Kokkukõla seob; värsi lõppkokkukõlad seovad üksikud meloodilised värssid gruppidesse, stroofidesse. See on riimi oluline mõte pääle loogilise rõhu toonitamise. See-

pärast on Aavikul õigus, kui ta sellele tähelepanu juhib, et riimivad read üksteisest mitte liig kaugel ei tohi seista. Värsi lõppkokkukõla ei ole seepärast siiski mitte mingisugune valtseri keeris, vaid tarvilik ning oluline osa luulen. See kõik ei ole meile tundmatu, nagu Aavik arvab. Ning üllata kedagi sellega pole võimalik. Päälegi ei ole liig kaugel seisvate riimide ja muude lõppkokkukõlade arv eesti luulen nii suur ning teiseks saab see hädaoht paraliseerit seenkokkukõlade läbi, mis eesti modern luulen eriti rikkalik.

Nagu eenpool sai tähendat, ei oska Aavik vahet teha riimi ning assonants- ning alliteratsioonilõppkokkukõlade vahel. Ta kirjutab: „Kui huvitav; hoolimata kõigist hõlbutustest, mis endalle lubatakse riimi saamiseks, ei ometi alati jaksata kirjutada puhtaid riime, vaid lepitakse ka pooliku riimsõnaga, mis arvatakse (ei arvata, herra Aavik! H.V.) küll riim olevat, aga ometi seda ei ole. Seda viga teeb jälle Visnapuu kaunis sage-dasti:

Ta võõrana sääl piduliste salgun  
End oli kaduvuse leinal annud.

Sõnad salgun ja annud ei ole riim. Vast on Visnapuu siin mõelnud mingisugust assonantsriimi, kus vokaalid on vastavalt samad, kuna konsonandid võivad erisugused olla.“

Sellesse võib kohe vastata. Esiteks, „mingisugust assonantsriimi“ ei olegi olemas. Võib olla vaid assonantslõppkokkukõla, sest riimil on oma kindel oma ette definatsioon ning on riim täiesti ise mõiste. Teiseks, assonantslõppkokkukõla juuren ei või konsonandid erisugused olla, vaid peavad just erisugused olema, et hoida halva riimi muljet. Assonantsi ning alliteratsiooni tarvitamise juuren lõppkokkukõlana tuleb selle viimse eest väga hoida. Seda viga teevad algajad luuletajad ning need teoreetikud, kes ei ole teadlikud riimist, alliteratsioonist ja assonantsist, nagu näituseks Aavik. Viimse poolt ant parandus: salgun — välgun ei ole tõesti mitte ei alliteratsioon- ega assonantslõppkokkukõla, sest nad ei täida ühtegi neile esitet nõvet, vaid halb riim; kui nad aga tahavad olla assonantsid või alliteratsioonid, siis on nad halvad. Salgun — annud, pole üldse riim, nagu Aavik oma moodi kinnitab, see ei tahagi olla riim, asjata punnib Aavik seda riimiks — vaid selge, teadvusega tarvitet assonantslõppkokkukõla. See teadvus on siin selgesti näha, ning nõnda peab see ka olema, muidu võib segada assonantse ja alliteratsioone riimiga.

Assonants- ning alliteratsioonilõppkokkukõla ongi see pääsetee, mis meile jääb, kui meie oleme äratundmiselle jõudnud, et eesti keelen riimide võimalus liig piirat on. Päälegi pakub assonantside ning alliteratsioonide — nimetame

neid lõppkokkukõlasid lühiduse pärast nõnda — tarvitamine suuri võimalusi meeoleolu tõlgitsemiseks. Sest mõnikord ei olegi sugugi tarvilik magusat riimi, see ei vastagi käsitatavale meeoleole, kus on tarvis dissonantsi, mis teadlikult tarvitet.

Kuid Aavik on ju väga armulikki isegi. Ta ütleb „muidugi oma väike tehniline teenus niisugustel riimikunsttükkel ju on. Kuid need pole mitte tähtsad ja olulised. Need jäävad ikkagi kunsttükkeideks.“ Seda asjalikku lõppkokkukõla võimaluste laiendamist eesti luulen nimetab ta ainult kunsttükkeideks. Paremat nime ta ei leia. Siia hulka arvab ta ka kokkupant riimid, näituseks kõik, et — lõiked (Semp. Jäljed liival lk. 15. „Meelankoolse“ (Hõb. kuljused lk. 17) kokkupant riimid, mis mina olla kunsttükkitend, et mitte Semperist maha jääda, on kahjuks kirjutet 1915 a., Semp. „Pierrot“ ilmus 1917 a. jõuluks).

Et veel selgemat ettekujutust saada kõigest sellest, mis Aavik sellel alal mõtleb, tsiteerigem veel vähe. Aavik kirjutab: „Ja paratamata vastavus (paratamatu jah, sest ega Aaviku arusaamised värsi lõppkokkukõlade alal tema arusaamistest rütmi alal maha ei jää. H. V.) sellele, mis rütmi alal nägime: elementaarvigate kõrval peenutsemised ja iseäratsemised: harilikke riime ei jaksata iga kord õigesti kätte saada või ei hoolita nende puhtusest, aga selle kõrval aetakse taga kõiksugu riimkurioosumeid, eriskummalisi riime. Esimesena ja kõige rohkem on seda teind Semper.“ (Siin on juttu jälle kokkupant riimest, sest teised lõppkokkukõlad arvab Aavik oman suuren tarkuse vigasteks riimideks.) Veel kord peab ütleva: mis eesti luule arenemisen elementaarne vajadus, see on Aavikulle kurioosum. Kuid lõppude lõppeks, eesti luulet ei tee mitte Aavik.

Nüüd jääb veel üksikasjadesse vastata. Aavik väitab, et eesti modernistlikud luuletajad hõlbusata oma luuletamist, nimelt riimide kättesaamist, kistud riimidega. Nad tarvitata selleks sagedasti kõiksugu järske, sidetumaid üleminekuid, sobimata lisaõnu, kistuid, ebakohaseid võrdlusi, ebakohaseid, kokkukuulumata, segaseid mõtteid, üldse ka mingit mõttelist ja sisulist ebamäärasust ja amorfismi. Seda olla kõige rohkem Visnapuu luulen.

Kuid siin muutub vaidluste ala liig isiklikuks. Kui üks riim Aavikulle kistuna näib olevat, siis ei pruugi see teisele ega kolmandalle seda mitte olla. Päälegi sai juba eelmisen osan näidat, et kui Aavik üht eestikeelset sõna ei tunne, siis see sõna eesti keelen ei tarvitse olemata olla. Võiks vast ainult üksinähtustele tähelepanu juhtida.

Aavik tsiteerib Am. lk. 16 järgmise salmi

Päev maha käis teel kaaril  
 Kui kuldne kuul.  
 Ta järgi tuul  
 Veel lendles tiibe paaril  
 Maal, õitsval puul.

ning ütleb, et „tiibe paar“ ja veel piltlikult tuule kohta tarvitet olla kist, et riimi saada sõnale kaaril. Tahtlikult võib ju Aavik kõik. Kuid, kes on tähele pannud, kuidas tuul eel õhtut, enne kui ta täiesti soigub, siin ja säääl põõsan ja puul sahistab ning rabeleb neid riivaten, see on vist küll võrrelnud seda nähtust väikese linnu lennuga, kes põõselt põõsale tiivutab, aegajalt säääl sahisten. Arvan, et linna inimesele see küll on võõras, kuid mis ühele võõras, see võib teisele väga hästi olla tuttav.

Võtame järgmise Aaviku „kistu riimi.“ Am. lk. 18 on järgmised read:

Üks käsi pandud armu-  
 [kese kaela.

Täis taevas hõõgust,  
 [tähe hõbe taela.

Sõna tael olla jälle kist. Kuid mis võib olla loomulikum, kui tähe võrdlus hõ-

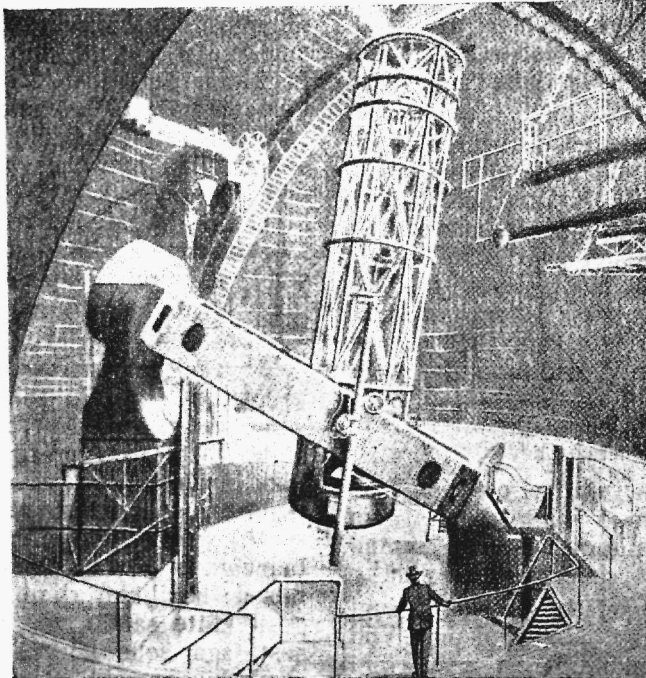
bedase taelaga. Eks tael ole ju see kuivatet pääs ehk käs, millele piibumees ränist kõigepäält tule lööb, et oma piipu põlema panna? Eks pääs hõõgu?

Võiks veel jätkata näituste rida. Kuid see on asjatu. Ühe inimese hääle tahtmisel midagi oma moodi seleta pole ju piiri.

Rühime päättüki kokkuvõttele. Aaviku kokkuvõtet me teame. Kuid tema kokkuvõte pole kedagi üllatand. Asjatu on olnud Aaviku sensatsiooniline katse kõigi teiste inimeste arvamiste vastu tõenda, et eesti modernistlik luule on tehniliselt endisega võrrelden tagurpidi läind. See katse on kaotand fiasko, nagu nägime, selle katse püstitaja teesiste nõrkuse, asjatundmattuse ning sihilikkuse pärast.

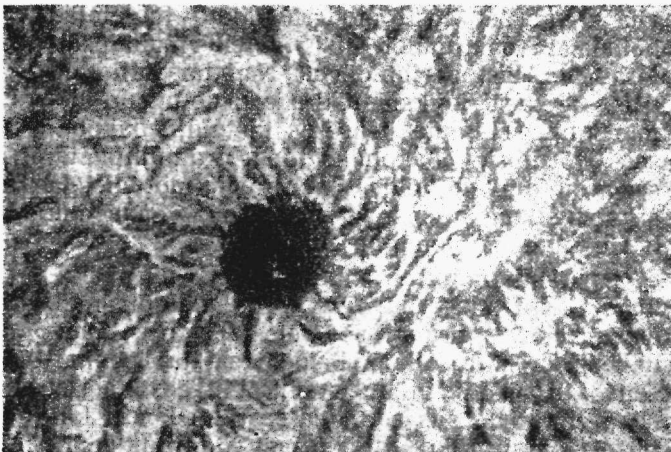
Mis võime aga selle vastu konstateerida eesti uuema luule kohta?

Küll kindlasti seda, et esiteks eesti uusiman luulen on saabund selge vahe-tegemine meetrumi ning rütmi vahel, elav



#### Kõige suurem teleskoop ilmas.

See teleskoop asub hiljuti valmissaanud Wilsoni tähttor-nis Californias, P.-Ameerikas. Teleskoobi klaasketas on lähimõõdus (diameetris) 101 tolli lai ja tema paksus on 13 tolli. Seda klaasi valmistati ja lihviti 10 aastat. Toome siinjuures kaks ülesvõtet, mis selle teleskoobi läbi tehtud, nimelt üks päikesest ja teine ühest n. n. udukogust.



Ülesvõte päikesest,  
 Wilsoni tähttorni teleskoobi abil.



Ülesvõte Orioni udukogust,  
 Wilsoni tähttorni teleskoobi abil.

sõna on jälle vaba — see on esimese järgu tähtsusega fakt eesti luulen — ning teiseks, et värsi lõppkokkukõla on küllastet rikkalikult uute rütmidega, assonantsidega ning alliteratsioonidega, mille teadlik tarvitamine on saand modernistlikkude luuletajate ühiseks varaks.

Need kaks tõsiasja olgu mainit kõigi muude hulgan kui põhjapanevad luuletuste instrumenteerimisen. Teadlik ning rikkalikude tagajärgedega toimetet luuletuste instrumenteerimine, mille aluseks on võet eesti keelen enesen leiduvad andmed, ongi see suur, põhjalik ning

pöördepunktiline vahe, mis eesti uuemat luulet põhjusemõtteliselt kui ka teoreetiliselt lahutab vanemast luulest värsitehnika alal.

Kes oleks, kes ütleks minule, nagu tahaksin mina kinnita, et eesti uuem luule sen mõten on omale täiusele jõudnud, millest ta vaevalt aastate jooksul üle jõuab. Ei, ma tahan vaid kinnita, et põhjapanev pööre on sündind, ning isegi paljutootavalt. Õige tee kõrguselle on avat, kutsuvad mägiharjad lumistavad een. Üles, sõbrad!

(Järgneb.)

## ARARAT.

ARNOLD ULITZI ROMAAN.

Tõlkinud M. S.

„Pole kõik minu omad“, naeris papp: „See seal on Niina, meie teenija oma.“

Tundus kartulite ja rasvas praetud munade lõhna. Üks tütardest läks lauakese juure, mille peal samovar seisis, kallas teed klaasi ja ütles sõbralikult:

„Olge heaks, jooge teed!“

Aleksander lõi jalaga vastu teise jala säärt, et unest ärgata. Akna taga tuli nurgeline talupoja pea nähtavale. Külamehed tahtsid näha, kui palju võõras sööb.

Ta magas lihtsas sõduri-sängis. Pleekimata lõuend oli raami külge naelutatud ja vajus keha raskuse all kummi. Ta magas nagu mollis, külje ning pea all hulk pehmeid patju, mis paljude papi-hanede sulgedest kohevil olid. Kui Aleksander silmad avas, näis kogu ilm täis päiksepaistelist valevust olevat. Toa-lagi, seinte ülemine osa, padjad mõlemil pool pead, — kõik oli valge, valge ja kuld-tähniline. Ja kui ta puutumata purshuide-rahul üle naeratas ja küünarnuki najal istukile tõusis, nägi ta samet-sohvat ja lakeeritud toole selle ümber ja väikest kirjut vaipa puhtaksküüritud põrandal ning nurgas valge linaga kaetud laual isegi grammofoni.

„Aleksandri kõnesid sa vist küll ei tunne?“ naeris ta.

Ta vajus jälle patjadesse ja mõtles pilkavalt ning siis kibeda pahameelega:

„Igaühele niisugune voodi — ja revolutsiooni enam ei ole ning inimesed muutuvad kõik purshuideks ja sünnitavad lapsi. Lõpuks muutub maagi purshuiks ja uinub magama ning unustab tiirlemise, kukub päiksesse ja on otsas. Seegi oleks hea ots.“

Ta kiristas hambaid.

„Tõepoolest,“ mõtles ta vihasealt: „on palju sotsialiste, kel muud sihti pole kui pehme ase ja sametsohva!“

Teiselpool pruuniksvärvitud ust sosistasid vaiksed hääled. Ajuti kuuldus naermist ja selle peale vaikust, kuni jälle meeldivad hääled hakkasid sosistama — õrnalt nagu paljad jalad vaibal joostes. Kuuldus ka raua kõlminat, mida ta kuidagi ei mõistnud seletada. Pika-peale sai ta aru, et teenija Niina papi-tütardega kõrvaltoas viibis ja teda milgi põhjusel sõbralikult pilgati.

„Ära ometi seda usu, Niina! Oled suur lollpea!“

„Ah, preili, et ma lollpea olen, on võimalik. Aga et ta teda on näinud, — see on ka võimalik.“

„Miks peab must mees siis just sinu mehekest näinud olema?“

„Miks mitte?“ küsis Niina: „Kõik võib olla!“

„Suurel Venemaal just sinu väikest meest? Ta oli ju väike, eks?“

„Jah, ta oli väike“, ohkas Niina.

Hele hääl ütles:

„Ta ei tea ju kui suur on Venemaa! Mõttele ometi, Niina, suurem kui järv! Ja nüüd lähevad su silmad suuremaks kui kartulid.“

Kuuldus naeru.

„Tuhat korda suurem kui järv, sada-sada-sada-tuhat korda suurem kui järv! Kui suured silmad sa nüüd teed? Nii suured nagu isa katkine tornikell?“

„Ah Jumal“, ütles teine hääl: „Mis sa räägid suurest Venemaast? See on ju ka katkine nagu vana tornikell. Ka Moskva olla katki.“

„Raudteed on katki ja kõik, kõik“.

„Miks nad Moskva purustasid! Ja Viitebski jätsid osalt paigale.“

„Ah, Viitebsk, see väike sealaut! Sealsel pabil on viletsam elu kui meil.“

„Oli, Fega, oli, oli. Papp ei ole enam.“

„Mina lepiksin Viitebskigagi“, ütles hele hääl: „teie olete juba midagi näinud, — mina pole mitte midagi näinud. Seal oli ometi paar ilusat kauplust. Paula Epsteinil oli riide- ja maiustepood“.

„Ah, kleidiriided, kleidiriided! Varsti jääme alasti.“

Kõhistati rumalalt naerda.

„Miks peab Boris Feodorovitsh surnud olema?“ ütles teenija, rauaga kõlistades.

„Ta võib ka kindraliks saanud olla“, naeris keegi: „ja teise naise võtnud olla.“

„Ah, tõmmake palistus sirgeks preili. muidu jääb kortsu.“

„Võib olla, on ta kuulnud, et sul siin Peeter sündis, ütles hele hääl: „ja see on ometi imelik asi, et Peeter sündis, eks ole?“

„Oi, preili“, sõnas teenija: „Kuis tohib meie noorukene niiviisi rääkida?“

„Nüüd võib väga ruttu mehele minna, rääkis endine hääl edasi: „See on tore! Aga kui mees enam naist ei taha, tarvitseb ta ainult sedeli kirjutada.“

„Juba vanade juutide juures oli nii“, ütles Veera.

„Tähendab, et võib mitu korda mehele minna.“

„Jah, aga külas ei meeldi teile ju keegi“, ütles Niina:

„Papi-tütred tahavad keisri-poegi. Keisri-pojad on surnud. Papi-tütred jäävad vanatüdrukuteks.“

Siis koputas Aleksander, ootas veidi ning astus sisse.

Tüdrukud ei kohkunud; nad tungisid kõik veidi lähemale.

„Kas hästi magasite?“ küsisid kõik korraga.

„Ega me liig palju ei naernud?“ küsis noorem neiu ägedate silmadega.

„Ega rumal Niina liig palju kolistanud?“ küsis keskmine, Nataalia.

Aleksander jahmatas. Ta vastas viisakalt:

„Magasin väga hästi“.

Siin punastas ta viha pärast, et oli viisakas olnud. Purshuid tegid ta totraks.

„Miks ma ei kärgi?“ mõtles ta: „Miks ma neile näkku ei karju: jätkke mind rahule!“

Laual oli suur valge villane mantel, seda oli Niina triikinud, teised olid aidanud.

„Ilus mantel“, ütles Aleksander.

„See on pühimuse rüü, peseme ja triigime seda alati“, ütles Veera.

Ta näitas koltunud äärtega augukest:

„Siit läks kuul sisse.“

Noorem hüüdis pahaselt:

„Veera, sa kõneled nagu teaks kogu Venemaa meie pühimuse lugu!“

„Piiskop ise käis Viitebskist siin, Tatjana, tead küll. Ma ise nägin seda“, lõpetas ta uhkelt.

„Kuulsin juba muinasjuttu. Mees, kes mind siia juhatas, jutustas mulle.“

„Kas kuulete“, hüüdis Tatjana: „Tema peab seda ka muinasjutuks.“

Ta vaatas Aleksandrile hiilgaval näol otsa, rõõmustades, et omasuguse oli leidnud.

„Preili“, hüüdis Niina: „ärge patustage.“

„Isa tuleb“, ütles Tatjana ja tõmbas julge näo naerule.

Papp astus sisse. Kotikene teradega rippus tal kõhul: ta oli hommikul kanu söötnud.

„Olge õnnelik minu majas“, ütles ta: „palun, ütlege oma nimi.“

Aleksander ütles oma nime ja mingisuguse labase liignime. Papi perekonna-nimi oli Krasski.

„Väljas on lood halvad“, ütles papp: „eks? Õnnelik on igauks, kel sinna ei tarvitse minna“.

„Lood on halvad, jah“, ütles Aleksander.

„Eriti pappidel on halb“, rääkis Krasski edasi: „Neist ei peeta enam lugu, neid pole vaja, enam ei ristita ega laulatata. Inimesed elavad nagu lojused karjamaal. Papid, kes enam oma kohuseid ei tohi täita, ei mõtlegi muidugi säärase inimeste eest palvetada.“

„Seda ma usun“, ütles Aleksander.

„Minu poeg on lollpea,—mõtlen oma vanemat poega. See tuleb õppimisest. Õppimisest siginesid jumalasalgajad. Noh, jumalasalgaja ta ei ole; kuid narr on ta. Ta tahab Venemaa päästa.“

„Ah“, naeratas Aleksander: „ta tahab Venemaa päästa? Siis peab ta väga tugev mees olema. Ma arvan, kui jumal Venemaad ei jaks päästa, siis ei jaks seda keegi.“

Ta naeris valjusti ja häbematult, nii et kõik temale kohkudes otsa vaatasid.

„Väga õige, mis te ütlesite“, sõnas papp: „Naerate mu poega. Noh, temale on Venemaa kallid!“

„Ärge nimetage teda lollpeaks“, hüüdis Tatjana: Ta teab, mis ta tahab. Ta on väga tark, aus herra!“

„Kuis tahab teie poeg siis sellega peale hakata?“ küsis Aleksander.



„Seda ei ole ta öelnud. Aga hukka ta läheb! Enam kui aasta on ta ju väljas“.

„Isake, lootke ometi“, ütles Veera: „Pühimus õnnistas teda.“

Lühikeseks ajaks voolas hele rahu papi silmadesse. Tatjana aga vaatas Aleksandrile näkku ja lootis, et ta naeratab; kuid Aleksander ei pannud teda tähele.

„Tahaksin püha meest näha, et ta minu rändamist õnnistaks,“ ütles Aleksander. Tüdruk võpatas pettunult ja tegi põgliku näo.

„Minge tüdrukutega ühes, kui nad mantlit lähevad ära viima. Enne aga jooge teed ja sööge mune ka ning veidi pekki. Mina ei saa kaasa tulla, pean meie kella lahutama. Käsitöölisi siin ei ole! Viitebski kellasepp on punaväkke astunud. Mis ta muud pidi tege-ma. Kellasiid pole Venemaal enam kuigi palju. Loll, kes veel uuri kannab! Igalpool on vargad ja mõrtsukad. Neetud aegjärk! Ja teenitud karistus — nagu pühimus ütleb.“

Õhtupoole sõitis Aleksander tüdrukutega saarele. Ta ei sõudnud, ta ei tahtnud lahke olla, kuid neiud ei kurvastanud. Nad sõudsid ja Tatjana laulis nõrgal, kuid meeldival häälel. Aleksander märkas, et ta himur ja hull oli, ning tundis läilust.

Kui nad maabusid, teatas Veera pühimusele võõra tulekust. Leonid tuli põõsaste vahelt rannale ja ütles:

„Tulge, olge mu külaline.“

Leonidi nägu oli rõõmus; temas polnud vagatseja imalat magusust. Ta andis neidudele kätt ja sillitas kord Tatjana pead. Tüdruk sallis seda silmi pilgutades ja punastades.

„Anna külalisele teed, Veera,“ palus Leonid.

Siis hakkas Aleksander kõnelema; ta ei palunud õnnistust, vaid küsis häbematul toonil:

„Teie olla järve ääres kõige targem: tahaksin teilt poliitilisi asju küsida. Või ei tea te säärastest asjust midagi, sest et need Jumalaga ühenduses ei ole?“

„Ma ei usu, et asju on, millel Jumalaga ühendust ei ole. Temata ei oleks ju midagi“.

„Järelikult võite rääkida kõigest, sest jumalast teate ju rohkem kui kõik teised.“

„Pilkate mind, kuid teil pole õigus. Ma pole Jumala suhtes asjatundja nagu mõni teine matemaatika suhtes. Igatsen Jumalat. Ma ei suuda teda teisiti kujutleda, kui alaliselt tegutsevana!“

„Mis te enamusest arvate?“ küsis Aleksander nagu mõni ajakirjanik. Pilkav hirvitus oli kogu aeg ta näol. Tatjana vaatles teda

hiilgaval näol, kuid jälle ei vaadanud Aleksander tema poolegi.

„Ma ei suuda aru saada,“ ütles Leonid: „miks kodanlus kõigest hingest võimu küljes ripub. Mis on võim? Hea on olla kellegi võimualune! Võim teeb hinge kitsaks, vaesus avardab hinge taevani.“

„Teil on hea rääkida, herra“, pilkas Aleksander ning naeris, et ta püha meest herraks nimetas: „Teile tuuakse süüa-juua ning triigitakse te valget mantlit kuuli-auguga!“

Leonid vaatas talle sõbralikult silma:

„Parandan palvetades haigeid!“

„Palvetamine pole töö,“ ütles Aleksander.

„Tegutsemine on inimese-kohasem nimetus. Miks kõneleda just töötamisest!“

„Ka hävitamine on tegutsemine!“

Leonid raputas pead:

„Kus puudub palve, seal pole tegutsemist!“

„Ärge tehke temale haiget,“ ütles Veera Aleksandrile; ta lisas juure: „Ja siis, palun, ta on harjunud, et teda isaks nimetatakse!“

Leonid kuulis tema viimaseid sõnu, kuigi need väga tasa olid öeldud. Ta naeratas.

„Ei, Veera, ta ei tee mulle haiget. Ta on loomulik, seepärast ei tee ta haiget. Kosutav on teda kuulata.“

Tüdrukud sõitsid külasse tagasi, sest et papp nii oli käskinud: põllul oli palju tööd neid ootamas. Vili tuli koristada.

Aleksander jäi saarele. Ta istus paju-vitstest punutud istmel, hoidis teeklaasi käes ja hüüdis:

„Naeruväärne seisukord!“

„Miks?“

„Usute, et olete imetegija; mina aga pean teid tüssajaks.“

„Mis minuga toimines, kui neitsi Antoniina minu eest palvetas, seda ma ei tea“, vastas Leonid liigutatult: „On Jumal ime teinud, siis ärgu mu mõistus seda teotagu.“

Aleksander kisendas:

„Tehke imet, siis usun, et Jumal olemas!“

„Seda ma ei või,“ ütles Leonid.

„Paluge, et Jumal teile jõudu annaks. Jumalale oleks kasulik, kui minusugused mehed teda usuvad. Olen tähtis mees“

„Saan Jumalat paluma, et ta teid valgustaks ning Jumala meelepäraseid tegusid võiksite teha.“

„On teil hädakell siin saarel? Teid võiks ju mõni õnnetus tabada? Võiksite haigeiks jääda, nii et iseennast enam aidata ei suudaks! Teile võiks kuri külaline tulla, — minusugune näituseks!“

„Ei, mul ei ole hädakella,“ naeratas Leonid.

„... Valitsesin Euroopat ja hävitasin Euroopa! Olen Aleksander Kull!“

„...Ka meie külades kõneldakse teist. Kuid paljugi sellest võib luule olla!“

„...Kõik, mis nad halba kõnelevad, pole luule!“ kiitles Aleksander.

Leonid naeratas.

„Võin selle küla hävitada, kui tahan!“

„Seda ma ei usu. Keegi ei leia teed läbi soo.“

„Toon suurtükid ja lasen kogu küla puruks.“

„Tõesti, ütlen teile: keegi ei saa te sõna kuulma! Saate kord veel urkasse peitu puge-ma ja surmahirmus lõdisema, sest kõik saavad teie vastu pöörduma ja teie nimi ei saa teid enam kaitsma!“

Aleksander naeris:

„Ühinegem“, ütles ta: „teie ja mina! Kaks meiesugust kelmi võiksid maailma uuesti üles ehitada, sama nagu mina ta üksi hävitasin! Andke inimestele minugipärast armas Jumal tagasi; mul pole selle vastu midagi. See teeks mulle nalja! Usk ja vägivald võivad kõik! Tulge ühes Peeterburi, teie tund on tulnud!“

„Olete vaid mängija,“ ütles Leonid kohku-des: „jõudu teil ei ole.“

„Ärge minu juures kahelge!“ kisendas Aleksander: „Kõik, mis minust jutustatakse, on õige!“

„Ei. Me ei suuda teineteist mõista!“

„Olen maailma hüpnosisöör!“

Leonid raputas pead.

Siis kargas Aleksander tema kallale, haaras tema kätest kinni, vaatas temale raudselt silma ja ütles käskivalt:

„Ole kuri, ole kuri, ole kuri!“

Leonid naeris peenelt ja õrnalt, nagu oma-ette.

„Tahaksin, et sa kuri oleksid, ja mis ma tahan, seda pead tegema. Olen maailma aju! Ainult minu varal ela sa! Mina olen maailma teinud! Mina olen sõja teinud! Mina tegin revolutsiooni! Olen kurat“, naeris ta õnnelikult: „Olen ju kurat! Ole kuri, ole kuri!“

Leonid kahvatas:

„Teen, mis Jumal käseb teha. Sagedasti ei tea ma, et tema minu kaudu tegutseb, ja pean ennast vabaks ning tugevaks! Oleme sama isanda tööriistad! Ma ei vihka sind ega su tegusid.“

„Mina aga tean, et sa kuri saad olema,“ sosistas Aleksander ja naeratas sundivalt: „Tean, ootasid ainult mind! Olen hinge pool-est hüglane; usun imet, mis sind elada lubab!“

Leonid värises. Aleksander tundis lootust endas kohisevat.

„Ka mina ei ole kurat, ei, ei! Olen Jumal ise!“

„Tõesti, tõesti,“ kisendas Leonid: „Sa ei ole mitte!“

„Põlvita maha ja palveta mu ees!“ sosistas Aleksander ja tahtis teda põlvitama sundida, kuid tema enda põlved nõtkusid, Leonid aga seisis nagu enne.

„Oled vaene vaimuhaige,“ ütles Leonid õrnalt ja valuga: „Lase ma panen käe sinu silmadele, et sind parandada!“

Aleksander laskis tema käe lahti, kargas tagasi ja kisendas:

„Tee imet, kui võid! Jumal teab, mis ma nüüd teen!“

„Ah, tahad mind — —“

Aleksander andis talle püssipäraga hoobi pähe, nii et Leonid maha langes. Siis kummardus märatseja ning nägi, et Leonid surnud oli.

Tema süda seisatas võidurõõmu pärast, sest ta uskus, et on Jumala enda maha löönud. Ta astus paati ja vaatas naerdes taeva poole, kuid puhas sina ei läinud pilve. Valjusti naeris ta, nii et kogu järv kajas; ta tundis ennast tugevana ja nooremana ning puhtamana nagu suplemast tulles. Teraskülm tahtejõud kiskus tema selja sirgu, ta istus otse ja tundis kätes määratut jõudu.

Külasse jõudes palus ta papilt teemoona.

„Pühimus õnnistas mind,“ ütles ta.

Tatjana juhatas teda läbi soo ja ootas, et ta temaga lahkelt kõneleks, sest tema silmad olid selged ja rõõmsad nagu oleks ta süda täis nalja ning lõbusaid mõtteid. Kuid Aleksander vaikus ja sammus nii ruttu, et tüdruk järel ei jõudnud.

„Oodake, isand, te eksite teelt kõrvale!“

Aleksander aga sammus edasi, maha vaatamata. Ta põikas õigel kohal kõrvale ja käänas, kus vaja oli. Tatjana nuttis liigutusest ja aukartusest ja küsis:

„Kuis tunnete teed?“

„Sest et ma kõik tean! Tean kõik, võin kõik!“

„Isand, isand,“ ütles tüdruk ehmatades: „Ega Leonid teid võlunud? Ta õnnistas teid!“

„Tema? Mina olen temast tugevam!“

„Oleme päralt jõudnud! Nüüd on maapind jälle kõva.“

Aleksander läks. Tüdruk ei teadnud, mis ta tegi. Tema käed noppisid meeletu kiirusega kadakamarju, ta tundis kõrvetavat tuld enda süles.

Kui Aleksander tammi taha kadus, jooksis

ta temale järele. Ta tõstis undrukud kõrgele, nii et jalad vabanesid, ja jooksis kärmesti ning osavalt. Tammil peatus ta ja kisendas. See oli peen, hele kisa, ometi kuulis Aleksander ja pööras ümber. Nähes, et see vaid tüdruk oli olnud, läks ta ükskõikselt edasi. Siis jooksis tüdruk jälle, kuni temale järele jõudis ning ütles:

„Võtke mind kaasa linnadesse!“

„Linnadesse?“ küsis teine imestades.

Äkki käis tal lõbus mõte läbi pea.

„Põlvita ja palveta minu ees!“ ütles ta.

Ja Tatjana põlvitas, käed ristis, ning sõnas:

„Armastan sind, Jumal, võta mind oma juure!“

Kuid Aleksander raputas ennast ja jättis teda üksi.

„Kui mulle järel jooksed, siis lasen su maha,“ ütles ta: „Mine koju ja jutusta isale, et ma püha Leonidi tapsin ja et ma läbi soo oskasin tulla ning tagasi tulen ja teid kõiki tapan.“

Tatjana lamas kaua nõmmel, eksis siis sohu ja hukkus.

Roim tegi Aleksandri rõõmsaks nagu hundi. Hiigla jõud täitis tema sooni ja näis elundid üliloomulikult suureks paisuvat. Ta teadis, et hallutsionatsioonid võivad hinge narritada, kuid enda nägemisi uskus ta. Ta uskus, et tema silmad kaugele nägid nagu Jumala silmad; et tema kõrvad kaugele kuulsid nagu Jumala kõrvad ja et tema pea ulatus pilvedeni.

Juba kuulis ta Peeterburi mühinat, kuigi linn alles neljakümne versta kaugusel oli. Eksida ei võinud. Ajuti pidi ta seisatama ja käed rinnal rusikasse tõmbama, nii metsikult voo-gas ta veri, tundes endas ime-väge. Juba kuulis ta Peeterburi hääli, juba tundis ta, et linn teda ootas, tema samme loetledes. Ta kuulis selgesti näljaste hoigamist, himurate karjatusi, salasepitsuste sosinat, nõukogude irisemist. Ta nägi maja, mille lamedal katusel kuus meest kõhuli lamasid ja uulitsale piilusid, kus punavägi marsis.

„Miks nad seal lamavad?“ naeris ta: „tagurlased marsivad!“

„Ent mina“, kisendas ta: „mina, mina marsin ka.“

„Pean teid hoiatama, ma ei tohi hiljaks jääda, pean teid kõiki päästma!“

Et ta oma nägemusi piirita usaldas, pidi tal ka piirita suur hirm olema. Euroopa hävitus-töö oli hädaohus; see täitis ta hirmuga. Kohu-tava kiirusega ruttas ta edasi; verstade kaupa

jookis ta, kopsud ei julenud märatsevale tah-tejõule vastu panna.

Kui ta veel kümme versta Peeterburist eemal oli, välgatas silmapiiril kuldne täheke ja kustus kohe jälle.

„Rist kiriktornil“, naeris ta: „Rist kiriktornil! Tornid seisavad alles“.

Kümmekond alasti naise ja mehi tuli talle vastu; mõistmatult ümisesid nad: „Jajaja-jajaja!“ ning vaatasid üksteisele õrna andu-musega lohku vajunud silmadesse. Nad tegid ilusaid liigutusi nagu papid jumalaorjusel; aju-ti kratsisid nad naljaka agarusega endi paiseid ja vistrikke.

„Lollakad!“ sõnas Aleksander, kuid lähe-nes neile siiski, sest need olid esimesed Peeter-buri elanikud. Ahnelt ihkas ta armastatud linna nime kuulda inimsuudest. Ülevalt tammilt ki-sendas ta alla:

„Mis linn see on seal?“ ning näitas halli udusamba poole, mille keskelt kuldne täheke oli paistnud.

Teiste eel sammuv idioot langes tema ette maha, ei vastanud küsimisele, vaid kisendas:

„Kummardage teda, Messias on tulnud!“

Ja kõik põlvitasid maha ning sosistasid: .

„Isand, isand, võta meid oma riiki!“

Nad uuristasid endi näod tee-porri. Alek-sander nägi nende alasti tagumikke ja tundis jälestust; kui aga põlvitajad endid kratsima hakkasid, siis muutus läilus valjuks naerulagi-naks ja ta ütles:

„Tasun teile rikkalikult, et mind kohe tundsitate, lapsekesed! Tulin teid päästma, sest tõesti! ütlen teile, kannatust on maa peal üli-rohkesti“.

Siis tegi ta liigutuse, nagu lükkas ta hiig-la-pilvedest eesriided Jumala trooni eest kõr-vale ja käskis neid enda järel tulla.

Vingudes täitsid nad käsku. Nende seljad kooldusid küüru; tema aga kõndis sirgelt ja imetles iseennast, pea viskas ta veidi kuklasse nagu edev naine.

Tamm oli täis koopaid; juuri ning usse sööjad kerjused elasid koobastes. Nad ronisid välja, kui salkkond mööda läks, ja vahtisid mõistmatute looma-silmadega; kuid kallale-tungimiseks olid need viletsad liig jõuetud. Pal-judel nendest ei olnud riideid. Ajuti kargas mõni meestest mõnele naisele kallale ja Alek-sander kokkus, sest mitte enam inimeste kom-bel ei rahuldanud nad endi himusid, vaid nagu koerad tänaval. Sõjariistu polnud kellegil. Kuid huuled olid alati poolavatud ja tugevad ham-bad irevil.

„Tulge!“ ütles Aleksander.

Paljud tulid kaasa ja kisendasid vaimu-

haigete eeskujul: „Jajajajajaja!“ kuid mitte anduvas joovastuses, vaid nalja pärast. Nad olid nagu ahvid, mänglevad ja tigidad. Mõni andis eelkäijale hoobi tagumikku ja pööras ümber, nagu oleks ta ise hoobi saanud; vahel andsid nad üksteisele jõuetuid kõrvhoope aja- viiteks.

Nii kõndisid sirgelt astuja kannul mõlemal pool tammi loom-inimesed ja paljud nendest olid alasti ning häilisid loojeneva päikese pais- tel. Aleksander sammus suurena ja tugevana; ta katsus püssi ja hoidis padrunid valmis, sest ta kartis, et elajad enda lollusest võiks ärgata ja märgata, et tema ihul rohkem liha oli kui nende omadel.

Äkki kerkisid lagendikust majad, ikka veel tuhanded majad nagu varemaltki. Aleksander vaarus ärevusest.

Näljast pöörased koondusid salkadeks ega tahtnud enam kaasa tulla, ainult kümmekond vagatsejaid kõndis lauldes edasi. Pikkamööda kogusid teisedki julgust ja tulid järele.

Paljud majad olid tühjad; kuigi neis vai- kus asus, näis nagu kostaks nendest hulgemine. Alles kesklinnas elasid majades inimesed. Akendest vahtisid inimesed: sõdurid ja nende naised. Ainult sõdurid elasid tapetud linnas. Kõik kartsid talve tulekut; kütte-puude röövi- mine oli nende ainus töö.

Sõjariistus salgad hulkusid mööda maju ja kiskusid uksepiidad lahti; põrandalauad ja aknaraamid olid juba möödunud talvel ära põ- letatud. Metsad väljas aga naersid, et inimesed ei tulnud neile haavu lööma; nemad aga ei tul- nud, sest et neil jõudu polnud puid majadesse vedada. Hobuseid enam ei olnud, ja rongid ei käinud.

Keset suurt välja, millele suubusid kaks- teist uulitsat, jäi Aleksander seisma ja ki- sendas.

„Mulle tuli Jumal metsas vastu ja ütles: „Armastan häid venelasi. Kõik rahvad kärva- ku, head venelased aga peavad elama. Tahan venelasi õnnistada, kui nad mõistavad, mida neilt nõuan“.

„Prohvet!“ kisendas keegi: „Prohvet!“

„Mis Jumal nõuab?“ hüüdis keegi naine.

„Jumalat ei ole“, karjus punaväelane.

Aleksander tegi liigutuse nagu tahaks selle lolli välja sülgada, siis hüüdis ta ker- gelt:

„Tapke ta!“

Keegi kargas sõdurile kukile, sõdur seisis tihedas rahvahulgas ega saanud kukkuda; vaenlane istus ta kukil ja kägistas. Kui keha tema all lõdvalt kokku vajus, jäi ta rahule ja laskus maha. Sõdur oli surnud.

„Nii tehke igaiühega, kes Jumalat salgab“, hüüdis Aleksander.

Nagu torm kitsas kaljulõhes hulub, nii hul- gus rahvahulk.

„Messias, Messias“, kisendasid kaksteist hullumeelset ja vehklesid kätega.

Kuulipilduja ragistas ja tappis mõned ini- mesed, kuid vähe aja pärast lõppes ragin. Lask- ja oli liig väsinud. Ta tuli pikkamööda lähema- le ning jäi teiste juure seisma; talle ei tehtud midagi. Surnuid ei loetud enam ega tehtud va- het surnute ja tapetute vahel.

„Haarake peadest kinni ja mõtelge, ven- nad!“

Ja tuhanded tegid, mis Aleksander oli käs- kinud; ta kuulis tuhandeid käsi vastu otsaesist lakstavat.

„Nii on hea!“ kiitis ta: „ja nüüd kuulge, kes ma olen! Olen Aleksander Kull, vägede juhataja! Naersin Jumalat, tema aga ilmus mulle ja kõneles minuga“.

„Mis ta nõuab? Mis ta nõuab?“

„Tulge lossiplatsile“, kisendas ta: „Lähem rõdule ja kõnelen sealt nagu siis, kui teile Pa- riisist jutustasin, vennad!“

„Lossist lastakse meie peale! Churgin kä- seb lasta!“

„Ma ei luba lasta! Churgin peab kuulama, mis ma ütlen!“

„Jajajajajaja!“

Aleksander oli uhkusest kahvatu.

„Mina panen nad liikuma!“

Ta tegi liigutuse nagu õnnistaks ta neid. Kuna inimesed liig mõistmatud olid ega osa- nud selle liigutuse peale vastata nagu varema- tel aegul kirikutes, hüüdis ta tehtud vihaga:

„Põlvili! Põlvili!“

Kohkunud inimesed langesid mürinal endi paljatele põlvenukkidele. Kolmtuhat täitunud pead kummardusid koeraalanduses. Kolmtu- hat selga paljastasid endi äraaetud hobuse sel- jad. Ja tuhanded käsivarred tõusid palvetades.

Kui kogu see nägude-hulk oli maa poole kummardatud ning ainult Aleksandri silmad kiuslikult üles vaatasid, naeratas ta hirvita- des taeva poole ja sõnas lõbusalt:

„Saab asja!“

Nõukogude-lossis, endise suurvürst Kons- tantini kabinetis istusid kaks malemängijat tühja malelaua juures: Churgin, rahvakommis- sar, ja Krasski, tema sekretäär. Krasski oli võitnud; Churgin luges viissada kuldrubla lauale. Stepan ei halastanud, ta tegi nagu loeks ka. Üks kuldmünt puudus, Stepan ütles jahe- dalt:

„Viis rubla puudu!“

„Õigus“, ütles Churgin.

Kui raha oli loetud, ütles sekretäär:

„Korja see jälle ära! Raha on lollus; osta ei saa ma selle eest midagi“.

Churgin naeris ärevalt.

„Teised ahnitsevad siiski raha“; ütles ta: „Mitte igauks pole nii mõistlik kui sina. Aga üttele, oli sinul raha seks puhuks, kui oleksid kaotanud?“

„Ma ei võinud kaotada, olin asjas kindel!“

„Oled ülbe narr“, hüüdis Churgin pahaselt: „Muidugi võisid sa kaotada; mängisin halvasti. Iga mängija võib kaotada!“

„Minu kallaletungimisele ei suuda keegi vastu panna!“

„Hea küll! Miks ma õieti vihastan? Miks ei pidanud sa ka võitma?“

Rõõm Krasski geniaalse mängu üle oli nii suur, et ta viha lahtus.

„Naljakas“, ütles ta naerdes: „et meil nii palju aega on malemänguks!“

„Ja“, ütles Krasski: „külas pidasin valitsejatest suurt lugu. Uskusin, et nad tublisti tööd teevad!“

„Oh“, ohkas Churgin heasüdamlikult: „Nüüd on teistsugused ajad. Revolutsiooni algul olime pööraselt töökad“.

Krasski vaatles Churgini pikka kurba nina ja ütles mõttes:

„Ja-jah, miks ma õieti siia tulin oma rikkast külast!“

„Auahnusest!“ ütles Churgin lühedalt.

„Ei, idealismist!“

„Lollus!“

„Ei, tõsi!“

„On sul siis mõni kavatsus?“

„Ma ei tea veel“.

„Iial pole ma nii kalgi südamega ja mõistlikku venelast näinud!“

Krasski naeratas.

„Su naeratus ei mõju! Tunnen inimesi“, ütles Churgin.

„Siis on ju kõik hea. Sul on nüüd valged: mängime veel“.

„Ei. Mulle teeb sinuga kõnelemine nalja“.

„Kahju“, ütles Krasski pealiskaudselt: „mängin meeleldi. Kord uskusin, et elul sügavamad mõtet ei või olla kui malemäng. Arvasin, et malemänguga võiks inimesed õnnelikuks teha. Koolides oleks pidanud malet õpetatama. Ükski inimlik seadus pole nii raudne kui male-seadused“.

„Oletan, et pilkad“.

„Ei!“

„Oletan seda siiski. Oled minu teada irooniline venelane. Säärased venelased on kardetavad. Juutide juures on asi teisiti: iroonia on meie emakeel“.

(Järgneb).

## 65 AASTA EEST OLII MAHTRA SÕDA.

M. MARTNA.

Käesolev aasta on Eesti rahvale kurblik mälestuse aasta: 2., uue kalendri järele 14. juunil jõuavad 65 aastat Mahtra sõjast mööda, kuna 22. märtsil 64 aastat täis said, kus Mahtra talupoegade mässu „süüalused“ vabastamise nurjaläinud katse eest metsiku, verise karistuse alla heideti. See oli viimane suurem katse, kus Eesti talupoeg ennast orjaahelatest vabastada katsus. Herra, mõisnik jäi veel võitjaks. Metsik, verehull kättemaksmise viha pühitses 22. märtsil põrgulikku rõõmupidu, sest Mahtra mõisa lumisel väljal oli talupoegade peksmine, mille sarnast raske ette kujutada. Veri voolas ojana, inimeste ihu küljest lahtipeksitud lihatrikid punetasid lund; nutt ja valukarjatused kajasid taevani. . . . Ümberkaudne rahvas oli seda vereohvrit pealt vaatama käsutatud. Verd nuttes kannatas rahvas seda metsikut tegu vaadates ja vihatuld alla surudes. Mõisnikud aga ja nende kaaskond maitseid

kättemaksmise viha rõõmu. Nende võit oli jälle kindel. Talupoja veri voolas. . . .

\* \* \*

Kui meie nende aegade peale tagasi vaatame, siis näivad need nagu mitme saja aasta tagused olevad, kuna aga sel ajal sündinud inimesed alles meie seas elavad!

Mahtra sõja ajal oli talurahva vabakslaskmisest u. 40 aastat möödas. Võtame veel selle aja, kus rahva vabakslaskmise seadustest kindlamini kõnelema hakati, siis tuli juba kuus aastakümnet arvesse võtta. Aga tegelikult ei saanud rahvas vabadust veel maitsta. Teo-orjus valitses (1858) alles täielikult, ihunuhtlus — kepi- ja vitsahoobid mõisniku enese ja tema kupja ning opmanni käe läbi — oli harilik „kodune karistus“, nagu enne, nagu päris-orjuse põlisemal ajal.

„Priiuse tuleku“ ajal kuulutati „uut seadust“ ette ja talupojad jäid ootama ning lootma, millal õnnetooja „uus keisri seadus“ ilmub... Nüüd oli see aeg viimaks käes, „Tallorahva Seadus“ oli ilmunud. Sellega lootsid talupojad priiuse kätte saavat, mida nad seni veel maitsta ei olnud saanud... Ja mis oli talupojal priiuse mõistega kindlamini seotud, kui mõisa teo-orjusest pääsemine! See oli tema palavam iha öösel ja päeval. Sellega ei oleks ju mitte ainult loomalik peksumine ära jäänud, vaid sellega oleks ka aega saadud oma töödeks!... Nüüd viimaks oli siis kauaoodatud „keisri uus seadus“ käes.

Aga see oli suur raamat, palju paragrahvisid ja hoopis keerulisem keel kui — palve- raamatutes, ja — lugedaoskajaid oli külas vähe.

Loeti tähtsamatut ja „suurt raamatut“, s. o. lauluraamatut, aga siin oli hoopis teistsugune, harjumata „lugemine.“ Käidi keisri seaduse seletajaid otsimas, aga selgusele oli raske jõuda, nimelt: kas tuli „vana seaduse“ järel tegu edasi teha, või hakkas uus seadus kohe maksma ja „keelas teotegemise ära?“ Arvati viimaks nõnda palju selge olevat, et „vana seadus“ enam ei maksa ja

et mõisnikud n. n. „abitegu“ sest saadik enam nõuda ei tohi... Mis talupoegi selles asjas iseäranis julgustas, oli see, et „uue seaduse“ 127. paragrahvis, kus talupoegade teokohustusest jutt on, abitegust midagi ei leidu. Sellepärast arvasid nad, et mõisnikud ilma „keisri herra teadmata“ ja tema seaduse vastu, s. o. omavoliliselt abitegu edasi teha lasevad... Talupojad otsustasid sellele vastu panna, abitegu mitte enam teha. Mõisnikud hoidsid aga oma „õigusest“ kinni, ega loobunud abitegu nõudmast. „Sõnakuulmatute“ vastu tarvitati haagikohtuniku võimu, kes kohtunikuna vastupanijatele kehaliku karistuse, s. o. kepihoobid palja ihu peale määras ja otsuse ka ise täide saata laskis. Peksjad olid temal alati käepärast, timukas oli haagikohtuniku palgaline-ametnik. Haagikohtunik ise oli aga — mõisnik, teiste mõisnikkude poolt ametisse valitud.

Juuru kihelkonna vastuhakkajad talupojad — eestkätt vallavanemad — käsutati Habaja

mõisa, kus neile nõudmine ette pandi, „vana seaduse alla vanduda,“ s. o. mõisniku sõna kuulda ja nõutud tegu vastupanemata teha. Kes sellega nõus ei olnud, sai peksta... Ed. Vilde kirjutab oma „Mahtra sõjas,“ et üks vallavanem kolm korda 50 hoopit saanud, iga 50 hoopi järel haagrehi läbi uuesti usutletuna, kas ta vannub „vana seaduse alla.“ Mees on kangelasena lõpuni kindlaks jäänud... Mahtra mehed on seda lugupidamisega eeskujuks võtnud.

Ka Mahtra mehi käsutati Habajasse. Aga nad hoidsid endid metsas redus, ei läinud „endid veriseks peksta laskma.“ Aga nende vastu kutsuti soldatid appi. Ja kui salk soldatid mõisas oli, käsutati talupojad 2. juuni hommikuks mõisa. — Talupojad ei olnud selle üle kahevahel, mis neid ootas. Nad otsustasid vastu

panna, „sõda teha“, peale tungida. Nad pidasid naabri valla meestega nõu ja kutsusid need enestele appi. Ja 2. juuni hommikul voolas rahvast igast ilma-kaarest Mahtra mõisa. 2000 meest on teivastega, malakatega ja mõnesuguste pealustega kohal olnud. Väike salk soldatid suruti kokku ja neile käidi nii peale, et nad viimaks omi tule-riistu tarvitasid. 7 talupoega jäid sur-



Lilli Suburgi haud Vändra surnuaial.

nult mõisa õue maha, 2 surid varsi peale selle haavade tagajärjel, kuna parkümmend raskemalt ja kergemalt haavatud küladesse viidi. Sõjaväe pool sai üks ohvitser surma, umbes 15 meest on raskemaid ja kergemaid haavu saanud. Mõisa vihatud „opman“, keegi Rosenberg, sai peksta, tema elu oli hädahohus. Kuid ta pääsis eluga ja tunnistas jälle truult oma vaimule talupoegade vastu. — Mõisa hooned põlesid maha, tuli oli hooletuse tagajärjel lahti pääsenud.

Olid mõisnikud juba enne „sõda“ talupoegi sõnakuulmatuse pärast — elajalikkude lõbu tundes — veriseks peksta lasknud, siis pakkus see juhus neile veel paremat võimalust, endid talupoegade vere aurust ja surmavalu hädaldamistest elajalikkult joovastada... „Stüälused“ anti sõjakohtu kätte, sest junkrud oskasid talupoegade mässukatse riigi vastu sihituks tembeldada! Mõeldagu: Mahtra talupojad kavatsesid Mahtra mõisat purustades Vene riiki kukutada! Aga — junkrud on endid ju ikka

## Pildid Hiiumaalt:

Foto Wirnhof.



Keina alevik Hiiumaal.

ära; riideid ei võinud selga ajada, nõnda puruks olid inimeste kehad peksetud... Mõisniku kahjutasuks müüdi süüaluste varandus oksjoneeriteel ära, perekonnad jäid paljaks kui kirikurotid... Suuremad süüalused saadeti lõpuks eluksajaks Siberisse.

\* \* \*

Kui seda lugu enesele ette kujutada, siis tekib võõrastav tunne: kas oli siis tõesti sellesarnane verine peksmine, kus inimeste surma kepihoopide all paratamatu tagajärjeks peeti, valgustatud 19. aastasaja kestel võimalik, liiati meeste poolt, kes endid kõrge kultuuri kandjateks pidasid ja kes mitte vähe sellega ei hoople, et nemad meilegi kultuuri toonud?! Neid peksmisi jälgides tuleb jälkustunne peale ja me küsime tahtmatult, kas need inimesed, kes selkobel inimese palja ihu, inimese vere lõhna ja surma-ahastuse hädakisa järele kättemaksmise ihas janunesid, üldse terved inimesed olid? Kas need ei olnud sadistlike kalduvustega degenerandid, kes oma rikunud närvidele elajaliku kõi otsisid? Aga mitte ainult see küsimine ei tule meil keele peale, vaid me küsime edasi:

Kuidas vaatavad nende meeste pojad oma isade tooruse peale tagasi, kuidas hindavad nende metsikute järeltulijad kõike seda? Meie

riigivõimu osaks pidanud ja — seda ei ole neile kunagi keelatud... Sõjakohus mõistis 50 kaebelust surma, kolmele oli 1500 kepihoopi määratud, teised langesid vähemate karistuste alla. — Keiser muutis sõjakohtu otsust nii, et surmanuhtlus hoopis ära jäi, kuna kepihoopide arv 1000 peale vähendati. . . Juuru kirikherra Berg oli peksuplatsil, kus ta nuhtlusalustele matuse-jumalateenistust pidas, sest et nuhtlust õigusega paljudele surmaks peeti. Imelikul viisil jäid aga kõik ellu, kuid viidi purukspeksetud kehadega — palakatega ja tekkidega kinnimässitult, tapaplatsilt



Keina kirik Hiiumaal.

ei ole kahjuks kuulnud, et sealtpoolt niisuguse metsikuse üle põlastustki oleks avaldatud! Järeltulijad näivad arvamises olevat, et see kõik „Jumala tahtmise järel“ nõnda olema pidanud...

Nüüd on aeg ka niisuguseid ajaloolisi „saladusi“ päikese valguse ette tuua ja selle üle selgusele jõuda, kas see tõesti „Jumala targa nõu ja tahtmise järel nõnda olema pidi“ või oleks siin ka „Jumala näo järel loodud inimesel“ midagi inimlikku võimalik teha olnud.

Meil on nõu, selle küsimuse juure veel tagasi tulla, seda enam, et ka Anija meeste hirmsast peksmisest Tallinna Vene turul tänavu 65 aastat mööda jõuab.



## Jääpallivõistlus „Tallinna“ ja „Riia“ vahel

„Kalevi“ liiväljal 4. märtsil s. a.



## LUULETUSED PROOSAN.

I. S. Turgenjev'i järele tõlkinud H-a.

### PENI.

Meid on kaks toan: mu peni ja mina. . .  
Õuen hulub hirmus torm.

Peni istub mu een — ja vaatab otse mu silmi.

Ka mina vaatan ta silmi.

Ta nagu tahaks öelda mulle midagi. On vait, on sõnutu, ei mõista iseend — kuid mina mõistan teda.

Mõistan: sel hetkel nii teman kui minun elab sama tunne, et meie vahel pole eritlust.

Oleme sarnased: igäühen meist põleb ja loidab sama värisev tuluke.

Lendab surm me üle, teeb vehke oma külma, laia tiivaga. . .

— Ja lõpp!

Kes seletab pärast, milline nimelt tuli põles kumbangi meist?



Ei! See pole loom ja inimene, kes vahetavad pilke. . .

Kaks paari samaseid silmi on pöördud üks teisele.

Ja igaühen neist, looma ja inimese omin, — üks ja sama elu kartlikult surub end teise ligi.

### KRISTUS.

Nägin end noormehena, peaaegu poisesena, madalan külakirikun. Punaste täpetena põlesid vanaaegiste pühakujude een peened vahaküünlad.

Vikerkaarvärviline pärjake ümbritses iga leegikest. Pime ja tuhm oli kirikun. . . Rahvast seisis palju mu een.

Kõik ruuged talupojapead. Aeg-ajalt nad hakkasid kõikuma, vajuma, uuesti tõusma, otse kui küpsed viljapead, kui neist aeglase lainen hoovab üle suvine tuul.

Korraga asus ettepoole, mu kõrvale, keegi inimene.

Pöördusin ta poole — kuid kohe tundus mulle, et too inimene oli — Kristus.

Härdus, uudishimu, hirm valdasid mind korraga. Kogusin end. . . ja pöörasin pilgu oma naabrile.

Nägu, nagu kõigil, — nägu, sarnane kõigile inimnägudelle. Silmad vaatavad vähe ülespoole, tähelepanelikult ja vaikselt. Huuled sullet, kuid mitte surut: ülemine huul otsekui puhkab alumisel; väheldane habe poolitet.

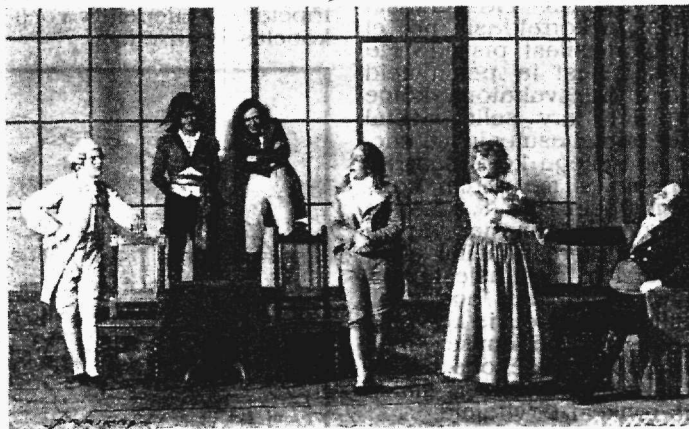
## Romain Rolland'i draama „Danton“

„ESTONIAS“

Foto Parikas.



Käed liikumatult koon. Ja riided temal, nagu kõigil.



„Mis Kristus see!“ mõtlin. „Säärane lihtne, lihtne inimene! Võimata!

Pöördusin temast. Kuid polnud veel jõudnud eemalda pilku tollelt lihtsalt inimeselt, kui jälle mulle näis, et nimelt Kristus oli, kes seisis mu kõrval.

Jälle kogusin end. . . Ja jälle nägin sama nägu, sarnast kõigile inimnägudelle, samad

tuntud, kuigi võõrad näojooned.

Ja korraga valdas mind õudustunne — ja tulin märkuselle.

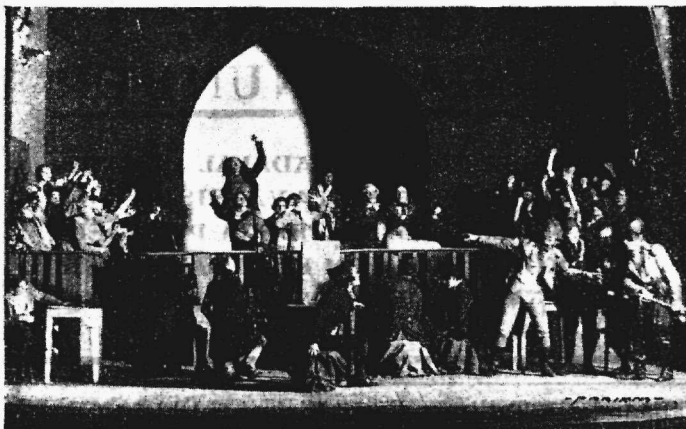
Siis vaid ma mõistsin, et nimelt säärane nägu, nägu, sarnane kõigile inimnägudelle, — too ongi Kristuse nägu.

### MIDA SAAN MÕTLEMA? . . .

Mida saan mõtlema siis, kui tuleb surra. — kui siis üldse veel olen võimeline mõtlema?

Saan ehk mõtlema, et mõistmatult kasutin elu, veetsin ta magaden, tukkuden, ei oskand nautida ta ande.

„Kuidas? Kas juba surm? Nii kiiresti! Võimata! Ma ju veel midagi ei suutnud toimida. . . Ainult kavatsin algada tegusid!“



Saan ehk mäletama minevikku, mõtten seisatlema mõningail helgeil elat, hetkeil, kallistel kujudel ja nägudel?

Tõusevad ehk mu mälestusse mu pahad teod — ja haarab ehk mu hinge hilise kahetuse põletav tusk?

Saan ehk mõtlema, mis ootab mind sealpool hauda . . . ja kas ootab mind üldse seal midagi?

Ei . . . arvan, saan hoiduma mõtlemast — ja meeeldi huvituma mingist tühisest, et vaid oma tähelepanu juhtida kõrvale ähvardavalt, eenpool mustuvalt öölt.

Nägin ise kord, kuidas keegi surija kaebas, et talle ei tahetud anda närida kuivatet pähk-laid . . . ja ainult seal, ta tuhmund silmade sügavusen, heitles ning värises miski, nagu surmavalt haavat linnu purustet tiib.

## MÕNDASUGUST.

### Mesilaste kihvti arstimisabinõuna.

Juba vanematel aegadel oldi arvamisel, et mesilaste kihvti hästi mõjub mõnesuguste haiğuste vastu. Iseäranis jooksvahaiğust põdejad arvavad mesilaste pistimiste tagajärjel haiğuse kerğenemist märkanud olevat. Nii kirjutas üks: «Ühel juunikuu päeval läksin ma aeda ja lasksin ennast neljateisikümnest mesilasest pista. Nõelasid ei tõmmanud ma mitte kohe välja, vaid lasksin neid kaua haavades seista, et võimalikult kõik kihvti kehasse imbuks. Ma märkasin sellest kohe vähe kerğendust ja korraldasin nii, et iga päev mind neli kuni kuus mesilast pistisid. Ma püüdsin neid majakeste lähedusest ja panin neid oma jalğade peale, kus mu jooksvahaiğus kõige tuğevam oli. Nii tõusis pistete arv sellel aastal kaheksakümneni. Järğmisel aastal asutasin ma enesele ise mesilaste pidamise ja sellega koos sain ka hulga pisteid. Pean tõendama, et ma varem kolelasti reumatismi käes kannatasin, nüüd aga pea midagi ei tunne peale halbade süğisilmade. Ka tuli keegi ametnik maale oma ema juure ja minu arstimisest kuuldes laskis ta ennast ka mesilastest pista. Ta tuli maale koledasti longates, lahkus aga seal peale mõne aegse arstimisega täiesti sirgelt ja ka valud olid kadunud. Nii mõjub minu äranägemise järele mesilaste kihvti reumatismi peale otsekohe. Kahjuks kardavad inimesed nii väga mesilasi, muidu ehk leiaks see arstimisviis rohkem tarvitajaid.»

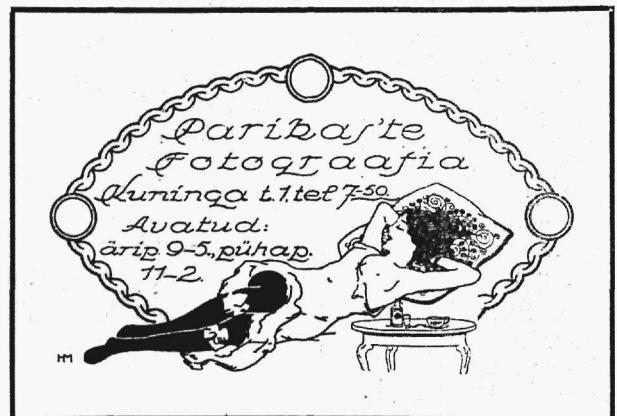
Ka tuleb ette arstisid, kes jooksvahaiğeid mesilaste abil arstivad. Muidugi ei saa siin tagajärge otsekohe näha. Pistete arvu tuleb ikka järk-järgult suurendada, sest kohe ei kannata inimene mitut pistet välja. Mõned soovivad pistetud kohta paksult seebiga määrada, mis paistetamise eest hoiab.

Ka on arvamisi olnud, et mesilaste pisted tiisikuse vastu head olevat. Seda arvamist on rajatud selle peale, et mesilaste pidajate hulgas harva tiisikushaiğeid eite tuleb. See põhjendus on muidugi nõrk, sest esiteks ei saa õige mesilaste pidaja kuiigi palju pisteid, sest ta oskab mesilaste õieti ümber käia. Teiseks võivad tema kopsud terved ja tuğevad olla selle tõttu, et ta alati värskes õhu käes viibib ja oma vabad tunnid parema meelega mesilas mõõda saadab, kui suitsustes kõrtsitubades. Kuid siiski tarvitab see küsimus lähemaid uurijaid, et teda teaduslikult selgitada.

### Rekord-kõned Ameerika Ühisriikide senatis.

Ameerika Ühisriikide senati istanğjark lõppes 4. märtsil. Et president Hardingi ammu aegist kavat-

sust — laevaehituse toetusseadust — läbi kukutada, otsustasid demokraadid seaduseelnõu «surnuks rääkida.» Algust tegi senaator Shepperd kümnetunnilise kõnega rahvasteliidu üle. Kõne sisaldas 60.000 sõna ja selle trükikulud parlamendi koosoleku protokollis tõusid ligi 1500 dollarini. Kui Shepperd jõueluna oma kõne lõpetas, võttis senaator Reed sõna ja kõneles neli tundi kavatsusest Inglismaa sõja-aegsete võlgade eest Briti India pandiks nõuda. 20 minutit enne keskööd tehti ettepanek koosolekut lõpetada. Ettepanek võeti vastu. Järğmisel päeval kõneles Reed edasi. sts.



## «AGU» Nr. 13 PÜHADE NUMBER

ILMUB TULEVAL NÄDALAL PÜHADE-  
KOHASE HUVITAVA SISUGA JA  
SUURE HULGA PILTIDEGA. PÜHADEKS  
KÕIGE KOHASEM KINGITUS! KÕIGE  
VÄÄRTUSLIKUM PÜHADE LAUAEHE!

Vastutav toimetaja Ed. Hubel.

Väljaandja: Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda. Pikk tän. 2.

# Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse

kirjastusel ilmunud raamatute

# nimekiri.

**Jaunart Jauram.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 70 mrk.

**Jaunart Jaurami jõngermannid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 65 mrk.

**Jõngermannide jandid.** Lasteraamat. K. A. Hindrey. Hind 60 mrk.

**Minu kodust.** Lasteraamat. J. Lattik. Hind 130 mrk.

**Laste Rõõm.** Laste ajakiri. Toimetaja E. Enno. Hind 15 mrk. üksik nr. Aastakäik köidetult 300 mrk.

**Füüsika.** I, II. ja III. jagu. M. Kesküla ja E. Maltene. Hind I. jagu 300 mrk., II. jagu 180 mrk. ja III. jagu 250 mrk.

**Kaubateadus I.** A. Aljak. Hind 100 mrk

**Kasvatuse radadel.** Kasvatuse õpetus C. H. Niggol. Hind 630 mrk.

**Töökool ja õpekool.** Kasvatusteadusline teos. C. H. Niggol. Hind 50 mrk.

**Parlament.** Riigiteadus. H. v. Gerlach. Hind 35 mrk.

**Kuidas kunstlikult nooreks saada.** Loodusteaduslised uurimised. Professor Steinach. Hind 30 mrk.

**Minu mälestused.** Adm. Joh. Pitka memuaarid. Hind 225 mrk.

**Sõda Landesvehriga.** J. Poopuu. Hind 100 mrk.

**Nipet-Näpet.** Legendid, anektoodid ja tõsijuhumised. A. Jürgenstein. Hind 50 mrk.

**Vähkmann ja Ko.** Fõljeton. O. Luts. Hind 100 mrk.

**Tiibuse Jaak Tiibuse kirjavahetus.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 60 mrk.

**Tiibuse Mari ajalikud laulud.** Ajaloolised humoreskid. A. Kitzberg. Hind 35 mrk.

**Au langenuile.** Luuletused vabadussõja kangelastele. A. Kallas. Hind 200 mrk.

**Saatuse tujud.** Jutud Vene-Austria võitlustest Karpaatides. J. Mändmets. Hind 130 mrk.

**Punased lõunast.** F. Grass. Hind 60 mrk.  
**Frithjof.** Norra rahvaeepos. Ümber jutustanud P. Grünfeldt. Hind 75 mrk.

**Meie jõumajanduse sihtjooned tulevikus.** Prof. A. Kink. Hind 40 mrk.  
**Täielik malemängu õpetus.** A. Burmeister. Hind 135 mrk.

**Poiss ja liblikas.** Novellid. A. H. Tammsaare. Hind 100 mrk.

**Kolm muinasjuttu lastele.** Z. Topelius. Soome keelest M. Nurmik. Hind 50 mrk.

**Mida võiks igauks suguhaigustest teada.** Dr. H. Rütman. Hind 75 mrk.

**Pärisosa.** Luuletused. M. Under. Hind 85 mrk.

**Käsitöökivi.** Novellid. A. Adson. Hind 85 mrk.

**Eestlaste sugu.** M. J. Eisen. Hind 200 mrk.

**Kaubateadus 2.** A. Aljak. Hind 160 mrk.

**Jmmensee.** Saksa kirjandus Eesti koolidele. Th. Storm. Hind 60 mrk.

**Kadunud mees.** Ülipõnev jutustus. C. Bridges. Hind 160 mrk.

## Pealadus :

**Mooses ja prohvetid.** Usuteadusline töö. Ed. Tennmann. Hind 200 mrk.

**Laenatud naine.** Jutustus Ameerika miljonääride elust. O. Höcker. Hind 50 m.

**Keedu ja majapidamise juht.** A. Tannebaum. Hind 140 mrk.

**Marsi elanikud.** Humoreskid. Tõnu Tõrges. Hind 25 mrk.

**Rügielu põhijooned.** G. Laurentius. Hind 100 mrk.

**Jndividualism.** G. Laurentius. Hind 65 mrk.

**Kõlbluse jumal.** Näidend. K. Laurberg. Hind 40 mrk.

Pealadus T. E. K.-Ü. „Päevalehe“ raamatu- ja kirjutusmaterjaalikaupluses Jaani t. nr. 6, Krediit Panga majas, ja kõigis „Päevalehe“ abitalitustes.

Saadaval kõigis paremates raamatukauplustes.

**Eesti Kirjastusühisuse «Päevalehe»**

**raamatu- ja kirjutus-  
materjalikauplus,**

Jaani tän. nr. 6, Krediit Panga majas,

soovitab rikkalikus valikus odavamate päevahindadega  
oma mitmekesiselt täiendatud kaubaladusi koolidele,  
- - - - - õpetajaile ja õpilaskonnale - - - - -

raamatuid, kirjutusmaterjale ja koolitarbeid,  
riigi- ja seltskonnaasutustele kontoriraamatuid  
ja kantseleitarvidusi ja jällemüüjatele soodsa-  
matel tingimistel igasuõuseid sesooni kaupe.

~

Maitserikkad ilu- ja lihipostpaberid,  
kirjutuslaua õarnituurid ja nahakaubad.

~

Täielik ladu ilu- ja jutukirjandusest ja  
kooli- ning teaduslikkudest raamatutest.

**Müük en detail ja en gros.**

Tellimiste vastuvõtmine kõikide väljamaa raamatute  
- - - - - ja ajakirjade peale. - - - - -